

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור
בשימוש מסחרי
וספרי ויקיטקסט תחת רשיון [GNU Free Doc. License](#)
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ר' פנחס ראובן שליט"א ולויקטקסט על פ' הרמב"ם

משנה מסכת תענית (מ)

[פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

א

פרק

מַאִימְתִי מִזְכִּירִין **{ב}** גְבוּרוֹת גְּשָׁמִים. רַבִּי אֶלְיעָזֵר אוֹמֵר, מִיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן **{ג}** שֶׁל חָג. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. הוֹאִיל וְאִין הַגְּשָׁמִים אֶלֶּא סִימָן קָלְלָהּ בְּחָג, לָמָּה מִזְכִּיר. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְיעָזֵר, אֵף אֲנִי לֹא אֶמְרָתִי לְשֵׁאוֹל, אֶלֶּא לְהִזְכִּיר **{ד}** מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּעוֹנָתוֹ **{ה}**. אָמַר לוֹ, אִם כֵּן, לְעוֹלָם **{ו}** יֵהָא מִזְכִּיר :

ר"ע מברטנורה מַאִימְתִי מִזְכִּירִין גְבוּרוֹת גְּשָׁמִים **{א}**. אֵינִי דֹתְנָא בְּמִסְכַּת ראש השנה דְּסָלִיק מְנָה וּבְחָג נְדוּנִין עַל הַמַּיִם, תְּנָא הֵכָא מַאִימְתִי מִזְכִּירִין גְבוּרוֹת גְּשָׁמִים. וּלְפִי שֶׁהַגְּשָׁמִים אַחַת מִגְבוּרוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּכָתִיב (איוב ה) עוֹשֶׂה גְדוּלוֹת וְאִין חִקֵּר הַנוֹתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ, מְשׁוּם הֵכִי קָרִי לְהוּ גְבוּרוֹת גְּשָׁמִים : מִיּוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל חָג. אֲבָל כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחָג לֹא, שֶׁהַגְּשָׁמִים לִימֵי סָכָה סִימָן קָלְלָהּ. מְשֵׁל לְעֶבֶד שְׂבָא לְמֹזַג כּוֹס לְרַבּוֹ וְשִׁפָּךְ לוֹ רַבּוֹ קִתּוֹן עַל פְּנָיו, כְּלוּמַר אִי אֶפְשִׁי בְּשִׁמוּשֶׁךְ : אִם כֵּן. אַתָּה אוֹמֵר מִזְכִּירִין אֵף עַל פִּי שְׂאִין שׁוֹאֲלִין הוֹאִיל וּמְשַׁמַּע בְּעוֹנָתוֹ, אֶפְלוּ בְּקִיץ יִזְכִּירוּ, וּמָה אַתָּה נוֹתֵן סִימָן מִיּוֹם טוֹב ראשון. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{א}** דְּמִדְקִתְנִי מַאִימְתִי מִכָּל דְּפִשְׁטָא לִיה דְּחִיבִין לְהִזְכִּיר, וְהִיכָא חֲזִינוּ, אֶלֶּא אֵינִי כּוּי. וּמִבְּרָכוֹת פֶּרֶק ה' מְשָׁנָה ב' דְּתַנִּי מִזְכִּירִין כּוּי אִין רְאִיָּה, דְּהִנּוּ אֲמִינָא דְּבָכָל הַשָּׁנָה קֹאמֵר. אֲבָל אֲדִתְנִי וּבְחָג כּוּי אוֹרְחָא דְּמִלְתָּא לְרִצּוֹת לְפָנֵי שְׂאֵלָה. תּוֹסַפּוֹת : **{ב}** מִזְכִּירִין. עֵין בְּרָכוֹת (שם). וְעֵין שְׁם אוֹת (ה) : **{ג}** הָרֵאשׁוֹן. מְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא דְּמִלּוּלָב קָא גָמַר לֵה, שְׂבָא לְרִצּוֹת עַל הַמַּיִם וּמִתְחִילִין לְטַל מִיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן, הַלְכָךְ בְּתַפְלַת יוֹצֵר נִמְי שֶׁל יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן מִזְכִּירִין גְבוּרוֹת גְּשָׁמִים. וּמִיָּהוּ מֵאוֹרְתָא לֹא מִתְחִילִין, כְּשֵׁם שְׂאִין מִתְחִילִין לְטַל אֶת הַלּוּלָב בְּלִילָה : **{ד}** לְהִזְכִּיר. פִּרְשׁ רַשִׁי לֹא אֶמְרָתִי לְשֵׁאוֹל שְׂתִתְפַּלְלוּ עַל הַגְּשָׁמִים בְּחָג כְּגוֹן וְתוּן טַל וּמָטָר, אֶלֶּא לְהִזְכִּיר בְּחָג גְבוּרוֹת שֶׁל מְקוֹם שְׁמוֹרִיד גְּשָׁמִים בְּעוֹנָתוֹ כְּלוּמַר בְּזִמְנָן : **{ה}** בְּעוֹנָתוֹ. כְּשֵׁם שְׂתַחֲלִית הַמַּתִּים מִזְכִּיר כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה וְאִינָה אֶלֶּא בְּזִמְנָה. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לָךְ בְּשִׁלְמָא תַחֲלִית הַמַּתִּים מִזְכִּיר, דְּכִלְהַּ יוֹמָא זְמַנִּיה הוּא, אֶלֶּא גְשָׁמִים הִתְנַן סוּף פְּרָקִין יָצָא נִיסוֹן וְיָרְדוּ גְשָׁמִים סִימָן קָלְלָהּ. גִּמְרָא : **{ו}** לְעוֹלָם כּוּי. וְרַבִּי אֶלְיעָזֵר סְבִירָא לִיה בְּבִרְתָּא בְּגִמְרָא דְּאִם בָּא לְהִזְכִּיר כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה מִזְכִּיר,

דְּלַעוֹלָם בְּעוֹנָתוֹ מִשְׁמַע, מִיְהוּ עַד הַשְּׁתָּא לֹא רָמִי עָלֶיהָ חוֹבָה, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב
הָרֵאשׁוֹן חוֹבָה לְרָצוֹת לְפָנַי שְׂאֵלָה, שְׁכָל הַבָּא לְבַקֵּשׁ מִקָּדִים וּמִרְצָה.
תּוֹסֵפוֹת : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מאימתי מזכירין גבורות גשמים רבי אליעזר אומר מיום טוב
הראשון כו': כבר קדם לך בסוף הפרק השני מסוכה כי ירידת הגשמים
בסוכות אינו סימן ברכה. והלכה כרבי יהושע: (רמב"ם)



פרק א - משנה ב

אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים.
רבי יהודה אומר, העובר לפני התבה ביום
טוב האחרון של חג, האחרון מזכיר, הראשון
אינו מזכיר. ביום טוב הראשון של פסח,
הראשון מזכיר, האחרון אינו **[י]** מזכיר. עד
אימתי שואלין את הגשמים, רבי יהודה
אומר, עד שיעבר **[יא]** הפסח. רבי מאיר אומר,
עד שיצא ניסן, שנאמר **[יב]** (יואל ב) ויורד לכם
גשם, מורה ומלקוש בראשון:

ר"ע מברטנורה אין שואלין את הגשמים. הינו אין מזכירין את
הגשמים: **אלא סמוך לגשמים**. דהינו יום שמיני של חג, דמן החג ואילך
זמן גשמים הוא. וסתמא כרבי יהושע **[ז]**. פרוש אחר, רבי אליעזר ורבי
יהושע דפליגי לעיל בהזכרת גשמים, מודים הם לענן שאלה דהינו
לומר ותן טל ומטר, שאין שואלין אותן אלא סמוך לגשם, דהינו
בשלישי במרחשון או בשביעי בו, כדמפרשי תנאי לקמן במתניתין:
האחרון. המתפלל תפלת מוסף **[ח]** מזכיר מוריד הגשם: **והראשון**.
המתפלל תפלת שחרית אינו מזכיר גשם אלא טל **[ט]**. והלכה כרבי
יהודה. והא דתנו בסמוך רבי יהודה אומר עד שיעבר הפסח, והכא

קאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח הָאֲחֵרוֹן אֵינוֹ מְזַכֵּיר, תָּרִי תַנְיָאֵי נִינְהוּ וְאַלִיבָא דְרַבִּי יְהוּדָה : (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט {ז} וְאִם כֹּן רַבִּי יְהוּדָה פָּלִיג. וְכֵן הוּא בְּהִדְיָא בְּגַמְרָא : **{ח}** מְנַהֲגִים הָיָה שֶׁהַעוֹבֵר לִפְנֵי הַתְּבָה בְּמוֹסָף אֵינוֹ אוֹתוֹ שְׁעוֹבֵר בְּשַׁחְרִית. וּבִירוּשָׁלַיִם קֹאמַר אֲמַאי אֵינוֹ מְזַכֵּיר מֵאוֹרְתָא, פְּרוּשׁ בְּתַפְלַת עֶרְבִית, וּמִשְׁנֵי דְלִית תַּמָּן כָּל עָמָא, נִמְצָא זֶה מְזַכֵּיר וְזֶה אֵינוֹ מְזַכֵּיר, וַיְהִי אֶגְדוֹת אֶגְדוֹת. וּפְרִיז וְלִדְכָרוּ בְּצַפְרָא, פְּרוּשׁ בְּתַפְלַת שַׁחְרִית, וּמִשְׁנֵי דְהוּוּ סַבְרֵי מְדַכְרֵי לִיה מֵאוֹרְתָא וּלְשַׁנָּה הַבָּאָה יִזְכִּירוּ גַם מְבַעֲרָב : **{ט}** כֹּן כְּתַב הַרְמַב"ם אָבֵל אוֹמֵר וּמוֹרִיד הַטַּל. וְזֶה כְּמִנְהַג בְּנֵי סַפְרָד שֶׁנוֹהֲגִים לְהִזְכִּיר בְּיָמוֹת הַחֲמָה מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַטַּל : **{י}** אֵינוֹ כּוֹ'. יְרוּשָׁלַיִם, מֵאֵי טַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה, כְּדֵי שְׂיִצְאוּ הַמוֹעֲדוֹת בְּטַל, מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפָה לְעוֹלָם, וְיִזְכִּיר מְבַעֲרָב כּוֹ כְּדִלְעִיל : **{יא}** עַד שְׂיַעֲבֹר. אֲפֹשֶׁר לִי לומר שְׁסוֹבֵר דְּכִיּוֹן דָּאִין מִתְחִילִין לְהִזְכִּיר אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב אֲחֵרוֹן שֶׁל חַג, הֵכִי נִמְי אִין פּוֹסְקִין אֶלָּא עַד שְׂיַעֲבֹר הַפֶּסַח, וְעוֹד שְׂרָגִילִין לְהִתְאַחֵר בִּירוּשָׁלַיִם עַד שְׂיַעֲבֹר הַפֶּסַח וְאִין כָּל כָּד עוֹבְרֵי דְרָכִים בְּחַג הַפֶּסַח שֶׁהַגְּשָׁמִים יִפְסִיקוּם, אָבֵל בְּיָמֵי הַסַּכּוֹת סִימָן קָלָהּ הֵם : **{יב}** שְׂנֵאמַר כּוֹ'. וְאֵינְדָּ סַבְרָא לִיה דָּאִין לְמַדִּין מֵהָא דְנִבְא לְשַׁעְתוֹ שֶׁהָיָה שְׁנַת רַעְבוֹן וְעֲצִירַת גְּשָׁמִים שְׁבִשֶׁר לָהֶם שְׂאָף עַל פִּי שְׂיִצְאָ אֲדָר וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים שְׂיִצְאוּ וְיִזְרְעוּ : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים כו' : סמוך לגשמים היא תפלת מוסף של יום טוב האחרון של חג כמו שביאר רבי יהודה וביום טוב הראשון של פסח הראשון והוא המתפלל שחרית אומר מוריד הגשם והאחרון והוא המתפלל תפלת מוסף אינו זוכר גשם אבל אומר מוריד הטל. ובזמן הזה שאנו עושים שני ימים טובים מפני המנהג אומר מוריד הגשם במוסף יום טוב הראשון מן הימים האחרונים של חג רוצה לומר יום שמיני עצרת ויתמיד זה ביום השני ומה שאחריו והלכה כרבי יהודה : (רמב"ם)



פּרָק א - מִשְׁנֵה ג

בְּשִׁלְשָׁה בְּמִרְחָשׁוֹן **{יג}** שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, בְּשַׁבְּעָה **{טו}** בּוּ, חֲמִשָּׁה עָשָׂר

יום אחר החג, כְּדִי שְׂיִגְיַע אַחֲרוֹן {זט} שְׂבִישׁ־רֵאֵל לְנֶהַר פָּרָת :

ר"ע מברטנורה בְּשֵׁלֶשָׁה בְּמֵרְחֻשׁוֹן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגִּשְׁמִים. אוֹמְרִים וְתָן טַל וּמָטָר בְּבִרְכַת הַשָּׁנִים. וְהֵנִי מְלִי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּגוֹלָה אֵין שׁוֹאֲלִים עַד שְׁשִׁים יוֹם לְתַקוּפַת תְּשֻׁרֵי {יד}, וּבְיוֹם שְׁשִׁים עֲצָמוּ מִתְחִילִין לְשָׂאֵל הַגִּשְׁמִים: הָאֲחֵרוֹן שְׂבִישׁ־רֵאֵל לְנֶהַר פָּרָת. אוֹתָן שְׁעָלוּ לְרַגְלֵי הַחוֹזְזִים לְבִתְיָהוּ, וְלֹא יִפְסִיקוּם הַגִּשְׁמִים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יג} בְּשֵׁלֶשָׁה כו'. דָּאֵז זְמַן רְבִיעָה רֵאשׁוּנָה: {יד} לְפִי שֶׁהוּא מְקוּם נְמוּדָּ וְאֵינוֹ צְרִיךְ מְטָר כָּל כָּד. רש"י: {טו} בְּשִׁבְעָה כו'. לְשׁוֹן רש"י כְּלוּמַר בְּז' בְּמֵרְחֻשׁוֹן הוּא חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר אַחֲרֵי הַחֵג. וְזֶה יֵצֵדֵק לְעוֹלָם כְּפִי סֵדֶר הָעֵבוֹר הַמְּסוּר בְּיַדֵּינוֹ שְׁאֵנוּ חוֹשְׁבִים בּוֹ עֲכָשְׁיוֹ שְׁלַעוֹלָם תְּשֻׁרֵי מֵלֵא. אֲבָל כְּשֶׁקָּדְשׁוֹ עַל פִּי הָרֵאֵה וְזֶה הָיָה בִּימֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֲפָשֶׁר שֶׁהָיָה חֶסֶר. וְעֵינִ תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {טז} אַחֲרוֹן. שְׁלֹפְעָמִים מִתְּעַכְבִּין קֶצֶת בִּירוּשָׁלַיִם עַד שְׂעִבְרֵי הַחֵג כְּלוּ. וְעֵינִ תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וּמְסִים הָרִי לָךְ שְׁמֹן יְרוּשָׁלַיִם מְדֻרָּמָה עַד קֶצֶה הַצֶּפֶן שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא נֶהַר פָּרָת, מִהַלְדָּ חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם. וְאֵל תִּתְמָה עַל הַשְּׁבִתוֹת שֶׁבְּתוֹךְ אֵלוֹ הַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם, שֶׁהָרִי אֲפָשֶׁר שְׂיִלְדָּ עַל יְדֵי בּוֹרְגָנִין וְגַם עַל יְדֵי עֲבוּרֵי עִיר. וְהוֹאִיל וְאֲפָשֶׁר לְהִיּוֹת כֵּן שְׁעִרוּהוּ חֲכָמִים בְּכָד יָמִים, כִּיּוֹן שְׂאֲפָשֶׁר שְׂאֵין הַשְּׁבִתוֹת מְעַכְבּוֹת: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם עַד אֵימַתִּי שׁוֹאֲלִין אֶת הַגִּשְׁמִים ר' יְהוּדָה אוֹמֵר עַד שִׁיעְבוֹר כו': בְּשֵׁלֶשָׁה בְּמֵרְחֻשׁוֹן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגִּשְׁמִים כו': הַתְּנָא שְׁשָׁנָה בַּכָּאן בִּשְׁם רַבִּי יְהוּדָה עַד שִׁיעְבוֹר הַפֶּסַח לֹא הָיָה אוֹתוֹ שְׁשָׁנָה עַל שְׁמוֹ מַה שֶׁקֵּדֵם זָכְרוּ. וְכִבְרֵי אִמְרָנוּ בְּמַה שֶׁקֵּדֵם מִן הַמִּשְׁנָה הַלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה וְהַלְכָה כְּרַבֵּן גַּמְלִיאֵל. וְכִל זֶה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּבְאַרְצוֹת הַדּוּמוֹת לָהּ. וְכִמוֹ כֵּן כֹּל מַה שִׁיגִיעַ לִידָךְ מִן הַדָּבָר בְּזִמְנֵי הַתְּעִנּוּת הוּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְמַה שֶׁהוּא קְרוּב לְאוּרָה. אֲבָל בְּשָׂאֵר אַרְצוֹת הַשְּׂאֵלָה בְּזִמְנֵי שֶׁהַמְטָר טוֹב וְהַגּוֹן בְּאוֹתוֹ הַמְקוּם וְנָתַן אוֹתוֹ הַזְּמַן כִּאִילוֹ הוּא שְׁבַעָה בְּמֵרְחֻשׁוֹן וְכִשִּׁיתְעַכְבוּ הַגִּשְׁמִים לְאַחַר אוֹתוֹ הַזְּמַן עַל אֵלוֹ הַדְּרָכִים הַנּוֹזְכִים יִתְנַהֲגוּ בְּתַעֲנִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁזָּכַר. כִּי יֵשׁ אַרְצוֹת לֹא יִתְחִילוּ בְּהֵם הַגִּשְׁמִים אֲלֵא מִנִּיסָן. וְאַרְצוֹת שִׁישׁ בְּהֵם בְּמֵרְחֻשׁוֹן הַקִּיץ וְהַגִּשְׁמִים אֵינָם לְהֵם טוֹבִים אֲלֵא מִמִּיתִין וּמֵאַבְדִין וְהֵיאֵךְ יִשְׂאֵלוּ אֲנָשִׁי זֶה הַמְקוּם גִּשְׁמֵי בְּמֵרְחֻשׁוֹן הַלֵּא זֶה מִן הַשְּׂקָר וְהָאוֹלֵת וְכִל זֶה דָּבָר אֲמִיתִי וְגִלוּי: (רמב"ם)



פרק א - משנה ד

הַגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשֶׁן וְלֹא יָרְדוּ גִשְׁמִים, הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין שְׁלֹשׁ תְּעֵנִיּוֹת. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשְׁחֻשְׁכָּה, וּמִתְרִין בְּמִלְאָכָה וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה וּבְנַעֲיֵלַת הַסַּנְדָּל וּבַתְּשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה :

ר"ע מברטנורה **הַגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשֶׁן**. וּכְבָר עָבְרוּ שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים, שֶׁהוּא שְׁלִישֵׁי בְּמַרְחֶשֶׁן, וְשִׁבְעִיעִי, וְשִׁבְעָה עָשָׂר **[ז]**: הִתְחִילוּ הַיְחִידִים. תְּלַמְדֵי חֲכָמִים **[יח]**: **שְׁלֹשׁ תְּעֵנִיּוֹת**. שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי **[יט]**: אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים מִשְׁחֻשְׁכָּה. מִתֵּר לָהֶם לֶאֱכֹל וּלְשֹׁתוֹת כָּל לַיַּל הַתְּעֵנִית עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחַר כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יֵשֶׁן. אֲבָל לְאַחַר שֶׁיֵּשֶׁן שִׁנֵּית קִבֵּעַ אֶסוּר לֶאֱכֹל וּלְשֹׁתוֹת אִם לֹא הִתְנָה מִתְחִלָּה קִדְּם שֶׁיֵּשֶׁן. וְאֵית דְּאִמְרֵי דְאַכִּילָה בְּעֵי תְנָא, שְׁתִּיָּה לֹא בְּעֵי תְנָא, דְּאִין קִבֵּעַ לְשִׁתִּיָּה **[כ]**. וְהָכִי מְסַתְבָּרָא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[ז]** גְּמָרָא, דְּבַרְי רַבִּי מֵאִיר: **[יח]** שְׁמִיחָדִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם. הָרֵא"ש. וְתַמְהַנִּי, דְּבַגְמָרָא מֵאִן יְחִידִים אָמַר רַב הוּנָא רַבָּנָן, וּבִתֵּר הָכִי תַנִּי אֵיזָהוּ יְחִיד כּוֹי כָּל שְׂרָאוֹי לְמִנּוֹתוֹ פְּרָנָס עַל הַצְּבוּר, וְאֵיזָהוּ תְּלַמִּיד כָּל שְׁשׂוּאָלִין אוֹתוֹ דְּבַר הַלְכָה וְאוֹמֵר אֶפְלוּ בְּמַסְכַּת כְּלָה. עַד כָּאן. שְׁמַע מִנָּה דְּיְחִיד עֲדִיף מִתְּלַמִּיד כּוֹי, וְאִם כֹּן קִשָּׁה עַל הָרֵא"ש וְהָר"ב שְׁכַתְּבוּ תְּלַמְדֵי חֲכָמִים. אֶלָּא הָוָה לָהּ לְמַכְתָּב רַבָּנָן, אִי נִמְי חֲכָמִים: **[יט]** וּבַגְמָרָא, כְּמוֹ שֶׁאִין גּוֹזְרִין תְּעֵנִית עַל הַצְּבוּר לְכַתְּחִלָּה בְּחֲמִישֵׁי, הוּא הַדִּין נִמְי לִיחִידִים: **[כ]** כְּלוֹמַר שֶׁאִין לְאָדָם קְבִיעַת זְמַן לְשִׁשְׁתָּה בּוֹ. וְאִין לְשׁוֹן דְּהָכָא כְּלִישְׁנָא דְּגְמָרָא אִין קִבֵּעַ לְשִׁינָה [בְּפֶרֶק קַמָּא דְּסִפְחָה]: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **הַגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשֶׁן וְלֹא יָרְדוּ גִשְׁמִים כּוֹי**: יְחִידִים הֵם הַתְּלַמְדֵי חֲכָמִים וְאֵלוֹ הַתְּעֵנִיּוֹת שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי: (רמב"ם)



פרק א - משנה ה

הַגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ {כא} כְּסֵלוֹ וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים,
בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצְּבוּר.
אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשְׁחֻשְׁכָּה, וּמִתְרִין בְּמִלְאָכָה
וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה וּבְנַעֲיִלַת הַסַּנְדָּל וּבַתְּשֻׁמִּישׁ
הַמָּטָה :

עיקר תוי"ט {כא} הַגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כו'. אף על גב דזמן רביעה האפילה הוא
שבעה עשר במרחשון כמו שכתבתי לעיל, אשכחן רבי יוסי דפליג וסבירא
ליה שהוא בראש חודש כסלו. הלכך לרבי מאיר אפלו במעוט השנים אינה
מתאחרת יותר, ולפיכך ראוי שיהיו בית דין גוזרין תענית. הר"ן. ועין
תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים כו': בכל מקום שאומר לך
אוכלין משחשיכה מותר לאכול עד שיעלה עמוד השחר אלא אם ישן לפי
שאינ מותר לאכול ולשתות אחר שישן בשום פנים באי זה תענית שיהיה:
(רמב"ם)



פרק א - משנה ו

עָבְרוּ אֵלוּ וְלֹא נֶעְנּוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֹשׁ
תַּעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹת עַל הַצְּבוּר. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין
מִבְּעוֹד יוֹם {כב}, וְאַסּוּרִין בְּמִלְאָכָה {כג}
וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה וּבְנַעֲיִלַת הַסַּנְדָּל וּבַתְּשֻׁמִּישׁ
הַמָּטָה, וְנוֹעְלִין אֶת הַמְּרַחְצָאוֹת. עָבְרוּ אֵלוּ
וְלֹא נֶעְנּוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עֲלֵיהֶם עוֹד שְׁבַע, שֶׁהוּ

שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת **{כד}** עַל הַצָּבוּר. הָרִי אֱלוֹ
יִתְרוֹת עַל הָרְאִשׁוֹנוֹת, שְׁבֹאֵלוֹ מִתְרִיעִין
וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיּוֹת, בְּשָׁנֵי מַטִּין עִם חֲשִׁכָה,
וּבַחֲמִישֵׁי מִתְרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת :

ר"ע מברטנורה שֶׁהוּא שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוּר. שְׁכָבֵר הַתַּעֲנִי שֶׁשׁ,
וְתַעֲנִיּוֹת דִּיחִידִים אֵינָם מִן הַמִּנְיָן : מִתְרִיעִין. בְּשׁוֹפְרוֹת : בְּשָׁנֵי מַטִּין.
בְּשָׁנֵי שֶׁל תַּעֲנִית פּוֹתַחִין דְּלִתֵי הַחֲנוּיּוֹת קֶצֶת לַעֲת עָרֵב, אֲבָל אֵין מוֹצִיאִין
סְחוּרְתָן לַחוּץ **{כה}** : וּבַחֲמִישֵׁי מִתְרִים. לַפְתַּח כָּל הַיּוֹם : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כב}** מִבְּעוֹד יוֹם. כָּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים בְּצוּם כְּפוּר. הַרְמַב"ם **{כג}**
וְאִסוּרִין בְּמִלְאָכָה. בְּגִמְרָא פְּרִידָא בְּשִׁלְמָא כְּלָהוּ אִית בְּהוּ תַעֲנוּג, אֲבָל מִלְאָכָה
צָעַר הוּא, וּמִשְׁנֵי אָמַר קָרָא [יואל א] קִדְשׁוֹ צוּם קִרְאוּ עֲצָרָה, כְּעֲצָרָת, מַה
עֲצָרָת אִסוּר בְּעֲשִׂית מִלְאָכָה, אִף תַּעֲנִית אִסוּר בְּעֲשִׂית מִלְאָכָה **{כד}** שְׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת. מִנְיָנָא לְמַה לִּי, וְנִרְאָה לִי לֹמַר שֶׁהֵם כְּנֻגְדָא שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת
שֶׁל רַחֲמִים. וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר דְּאִתֵּי לְמִימַר דְּאִין גּוֹזְרִין עַל הַגְּשָׁמִים יוֹתֵר
מִשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא **{כה}** וּפְשׁוּטָא דְּלֹא קֹאמְרֵי אֱלֹא בְּמִידֵי
דְּמִיכָל, דְּאֵם לֹא כֵן מֵאֵי כְבוֹד שַׁבָּת אֵיכָא. אֲבָל הַחֲנוּיּוֹת הַמוֹכְרוֹת שְׁאָר
דְּבָרִים אֵין פּוֹתַחִין כָּלֵל. בֵּית יוֹסֵף : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם עֲבְרוּ אֱלוֹ וְלֹא נִעֲנוּ ב"ד גּוֹזְרִין ג' תַּעֲנִיּוֹת כו' : אֱלוֹ הַשְּׁבַע תַּעֲנִיּוֹת
מִשְׁלִימִין שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוּר. לַפְנֵי שֶׁכָּבֵר הַתַּעֲנִי שֶׁשָּׁה : וּמַטִּין עִם
חֲשִׁיכָה פִירוּשׁ שְׁפוֹתַחִין קֶצֶת דְּלִתֵי הַחֲנוּיּוֹת עִם חֲשִׁיכָה וְאֵין מוֹצִיאִין
הַסְּחוּרוֹת שְׁבַחֲנוֹת וְאֵין עוֹשֶׂה מֵהֵן שׁוּרָה : (רמב"ם)



פּוֹרָק - מִשְׁנָה ז

עֲבְרוּ אֱלוֹ וְלֹא נִעֲנוּ, מִמַּעֲטִין בְּמִשָּׂא וּמִתָּן **{כו}**,
בְּבִנְיָן וּבְנִטְיָעָה, בְּאֶרוֹסִין וּבְנִשׁוּאִין **{כז}**
וּבְשִׂאֵלֵת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ, כְּבִנְיָ אָדָם

הַנְּזוּפִין **{כח}** לְמָקוֹם. הַיְחִידִים חוֹזְרִים
וּמִתְעַנִּים עַד שְׂיֵצֵא נִיסָן. יֵצֵא נִיסָן **{כט}** וְלֹא
יָרְדוּ גְשָׁמִים, סִימָן קְלָלָה, שְׁנֵאמַר (שמואל א יב)
הֲלוֹא קִצִּיר חֲטִים הַיּוֹם, וְגו':

ר"ע מברטנורה בבבין ובנטיעה. וְדוֹקָא בְּנִין שֶׁל שְׂמִחָה כְּגוֹן בֵּית הַתְּנוּת
לְעִשׂוֹת בּוֹ חֲפָתוֹ, וּנְטִיעָה שֶׁל שְׂמִחָה כְּגוֹן אֵילָן גְּדוֹל הַמָּסָד עַל הָאָרֶץ
לְטִיֵּל הַמַּלְכִים תַּחְתָּיו. אֲבָל בֵּית לְדוֹר בּוֹ וּנְטִיעַת אֵילָן לְפָרוֹתָיו מֵתָר:
יֵצֵא נִיסָן. הַגְּשָׁמִים סִימָן קְלָלָה כְּשֶׁלֹּא יָרְדוּ כָּל־קֶדֶם [שְׂיֵצֵא] נִיסָן **{ל}**.
וְכָל הַדֵּינָים הִלְלוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכִי־צֵא בָּהּ, אֲבָל הָאֵיִם הִרְחוּקִים שְׂזָמָן
הַגְּשָׁמִים שֶׁלָּהֶם אֵינּוּ כְּזָמָן הַגְּשָׁמִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד
שׂוֹאֵל הַגְּשָׁמִים בְּזָמָן שֶׁהוּא צָרִיד לָהֶם, וְאִם עָבַר אוֹתוֹ הַזָּמָן הַיְדוּעַ לָהֶן
וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתוֹ מְקוֹם גּוֹזְרִים תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצְּבוּר
אֲחֵר שֶׁהִתְעַנּוּ הַיְחִידִים כְּסֹדֵר הַשְּׁנוּי בְּמִתְנִיתֵין: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כו} במשא ומתן. פְּרוּשׁ שֶׁל שְׂמִחָה, דוּמְיָא דְּבִנְיָן וּנְטִיעָה.
תּוֹסְפוֹת: **{כז} בְּאֵרוֹסִין כו'.** רְצוֹנוֹ לומר שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁשִׁים כָּל־ל, וְחֲמִיר
מִתְשַׁעָּה בְּאֵב שְׂמֵאֲרִסִין בּוֹ. תּוֹסְפוֹת: **{כח} הַנְּזוּפִין.** כְּמוֹ גְּעוּרִין, תְּרַגּוּם וַיְגַעַר
בּוֹ וְנָזַף בֵּיהּ. הַרְמַב"ם: **{כט} נִיסָן.** שֶׁל תְּקוּפָה כְּשֶׁהִגִּיעַ הַשֶּׁמֶשׁ לְתַחֲלַת מְזֹל
שׁוּר. הַרְמַב"ם. כְּלוּמַר וְלֹא נִיסָן שֶׁל חֲדָשׁ הַלְּבָנָה. וְהוּא מִירוּשְׁלָמִי: **{ל}**
וְלִנְסַח אֲחֵר [וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים] מִתְנִיתֵין הַכִּי קֵאמַר, יֵצֵא נִיסָן וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים,
שׁוּב סִימָן קְלָלָה הֵם כּו': (עיקר תוי"ט).

רמב"ם עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן כו': נזופין כמו גיעורין
תרגם ויגער בו ונזף ביה [בראשית לז] ובנין ונטיעה האסורים באלו התעניות
הוא בנין של שמחה ונטיעה של שמחה כמו הפתוחים והצורין כמו שעושין
העשירים המאריכים בבנינם ונטיעת הבשמים והפרדסים שעושין המלכים.
אבל בנין לדירה ונטיעה הנטועה לפירותי ולחיות בשבחה אינו אסור ואין
מבטלין אותה לעולם. וירידת הגשמים אחר ניסן סימן קללה הוא כשלא
ירדו מתחילת השנה עד ניסן ובארץ ישראל או מקום שהוא כמוהו כמו
שבארנו במה שקדם: (רמב"ם)



פרק ב - משנה א

סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת פִּיצָד, מוֹצִיאִין אֶת הַתְּבָה לְרַחוּבָה שֶׁל עִיר, וְנוֹתְנִין אֶפֶר מִקְלָה עַל גְּבִי הַתְּבָה, וּבְרֹאשׁ הַנְּשִׂיא **[ג]** וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ. הַזֶּקֶן **[ה]** שֶׁבָּהוּן אוֹמֵר לְפָנֶיהוּ דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין **[ו]**, אַחִינוּ, לֹא נֶאֱמַר בְּאֲנָשֵׁי נִינוּה, וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת שֶׁקֶם וְאֶת תַּעֲנִיתָם, אֵלָּא **[ז]** וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, כִּי שָׁבוּ מִדֶּרֶכְם הָרָעָה. וּבִקְבָלָה **[ז]** הוּא אוֹמֵר **[יואל ב]** וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאֵל בְּגַדֵיכֶם :

ר"ע מברטנורה סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת פִּיצָד. בְּשֶׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹנוֹת קָא מִיָּרִי : אֶת הַתְּבָה. הָאָרוֹן שֶׁסָּפַר תּוֹרָה מִנַּח בּוֹ, כְּלוּמַר כְּלִי צְנוּעַ הָיָה לָנוּ וְנִתְבַּזָּה בְּעוֹנֵינוּ. וְלָמָּה לְרַחוּבָה שֶׁל עִיר, לוֹמַר, צַעֲקֵנוּ בְּצַנְעָה בְּבֵית הַכְּנֻסֹת וְלֹא נַעֲנִינוּ, נִבְזָה עֲצָמֵנוּ בְּפִרְהוּסָא בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר : אֶפֶר מִקְלָה. אֶפֶר שְׂרָפָה. וּמִשׁוּם דְּעָפֵר נָמִי אֶקְרִי אֶפֶר **[א]** תֵּנָא אֶפֶר מִקְלָה, דְּהִכָּא צְרִידָא שְׂיֵהִיָּהּ אֶפֶר מִמֶּשׁ **[ב]** כְּדִי שְׂיִזְכּוֹר הַקְּדוּשׁ בְּרוּדָא הוּא עֲקִידָתוֹ שֶׁל יִצְחָק וַיִּרְחֹם : עַל גְּבִי הַתְּבָה. מִשׁוּם דְּכִתִּיב **[ישעיה סג]** בְּכָל צָרְתָם לוֹ צָר : וּבְרֹאשׁ הַנְּשִׂיא וְכוּ'. וְהוּן עֲצָמוֹן אֵינָם נוֹטְלִים, כְּדִי שְׂיִתְבַּיְשׁוּ יוֹתֵר, לְפִי שְׂאִינוּ דוּמָה מִתְבַּיֵּשׁ מַעֲצָמוֹ לְמִתְבַּיֵּשׁ מֵאַחֲרֵים **[ד]** : דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁים. דְּבָרִים שֶׁכּוֹבְשִׁין לְבוֹ שֶׁל אָדָם לְהַחֲזִירוֹ לְמוֹטָב : וּבִקְבָלָה. בְּדְבָרֵי הַנְּבִיאִים : **[ר"ע מברטנורה]**.

עיקר תוי"ט **[א]** דְּכֶשֶׁם שֶׁאֶפֶר קְרוּי עָפֵר דְּכִתִּיב **[במדבר יט]** מֵעָפֵר שְׂרָפַת הַחֲטָאֹת, כִּדְ עָפֵר קְרוּי אֶפֶר. רַש"י : **[ב]** וְאוֹתוֹ אֶפֶר הוּא מַעֲצָם אָדָם, דּוּמָא דְּעִקִּידָה כּוּ' : **[ג]** וּבְרֹאשׁ כּוּ'. דְּחֲשִׁיבוּתָא הוּא דִּיהֲבִינוּ בְּרִישֵׁיהוּ דְּנְשִׂיא וְאֵב

בית דין ברישא, דאמרי להון אתון חשביתו למבעי לן רחמי אפלי עלמא. גמרא: {ד} דאיכא עגמת נפש טפי, ומפני חשיבותם הם מתבישים מאחרים, אבל בני אדם דלא חשיבי לא מתבישים בנתינת אחרים וסגי להו בנתינת עצמן. רש"י: {ה} הזקן. והוא חכם. לא היה שם זקן חכם מעמידין חכם כו'. גמרא: {ו} כבושין. לשון עצור כמו מכבש: {ז} ובקבלה. כל מקום שהנביא מצוה ומודיע ומזהיר את ישראל קרי להו קבלה. ובכל מקום דלא אתפקיד נביא כי האי וירא אלהים שהוא כמספר והולך דיליף אגב אורחא מלתא, לא קרינן ליה קבלה. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם סדר תעניות כיצד מוציאין את התיבה לרחובה כו': זה הסדר אינו אלא בשבע אחרונות: (רמב"ם)



פרק ב - משנה ב

עמדו בתפלה, מורידין לפני התבה זקן ורגיל, ויש לו בנים, וביתו ריקם, כדי שיהא לבו שלם בתפלה, ואומר לפניהם עשרים וארבע ברכות, שמנה עשרה שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש:

ר"ע מברטנורה ורגיל. היודע סדר תפלה {ח}: ויש לו בנים וביתו ריקן. שאין בביתו במה לפרנס את בניו, ומתווד שגופשו עגומה עליו מתפלל בכונה. אי נמי ביתו ריקן מן העברות, שלא יצא עליו שם רע בגילדותו {ט}: **ומוסיפין עליהם שש.** בין גזאל לרופא אומר שש ברכות הללו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} לשון רש"י, רגיל להתפלל ותפלתו שגורה בפיו ולא יטעה, שכל חזן שטועה סימן רע לשולחיו [כדתנן בסוף פרק ה דברכות]: {ט} ולשון ביתו אינו מדקדק. והרמב"ם כתב ולא יהיה בבניו ובני ביתו וכל קרוביו והנלוים עליו בעל עברה, אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות ולא יצא עליו שם רע בגילדותו. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל כו': ביתו ריקן רוצה לומר ריקן ממזונות וריקן מעבירות. והאיש הראוי למנותו קודם לכל אדם הוא מי שהוא רגיל בתפלה ולדבר על ראש הקהל ואח"כ שיהיה זקן ויש לו נעימות קול וזה בכל שליח צבור. ומוסף עליו זה שמדבר בו בזה המקום שיהיה מטופל כלומר בעל בנים וביתו ריקן שלא יצא עליו שם רע בילדותו כדי שיתרצו אליו לבות בני אדם ויקבלו כולם דבריו ברצון. ואלו השש ברכות הם נאמרים אחר גואל ישראל וקודם רופא חולים: (רמב"ם)



פרק ב - משנה ג

וְאֵלוֹ הֵן, זְכוֹנוֹת, וְשׁוֹפְרוֹת {י}, אֶל ה' בַּצֹּרֶתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי (תהלים קכ), אֲשָׁא עֵינַי אֶל הַהָרִים וְגו' (שם קכא), מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה' (שם קל), תִּפְּלָה לְעֵנִי כִי יַעֲטֹף (שם קב). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא הָיָה צָרִיךְ {יא} לֹמֵר זְכוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת, אֲלֵא אוֹמֵר תַּחֲתִיָּהוּ, רָעַב כִּי יִהְיֶה בְּאֶרֶץ (מלכים ב ח), דָּבָר כִּי יִהְיֶה וְגו', אֲשֶׁר הָיָה דָבָר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ עַל דְּבָרֵי הַבְּצֻרוֹת (ירמיה יד). וְאוֹמֵר חוֹתְמִיָּהוּ :

ר"ע מברטנורה זְכוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת. כָּל הַפְּסוּקִים כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה : וְאוֹמֵר חוֹתְמִיָּהוּ. אַחַר זְכוֹנוֹת חֲתִימַת זְכוֹנוֹת, וְאַחַר שׁוֹפְרוֹת חֲתִימַת שׁוֹפְרוֹת, וְכֵן אַחַר כָּלֵם כְּדַמְפָּרֵשׁ וְאַזִּיל : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {י} זְכוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת. וּמִלְכוּיוֹת לֹא. וְהָא דְפִרְשׁ הָר"ב בְּפֶרֶק ד' דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה מִשְׁנָה ה' כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם זְכוֹנוֹת יִהְיוּ מִלְכוּיוֹת עִמָּהוּן. יֵשׁ לֹמֵר לֹא בָּא לְלַמֵּד אֲלֵא רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹסֶה הַפְּפוּרִים שֶׁל יוֹבֵל, דָּאִין לְמַדִּין מִן הַפְּלָלוֹת, וְהָאִי קָרָא דְמַנְיָה דְרִישׁ כְּתִיב בֵּיהּ וּבִיּוֹם שְׂמַחְתְּכֶם, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִקְרָא יוֹם שְׂמִחָה, וַיּוֹסֶה הַפְּפוּרִים שֶׁל יוֹבֵל אֵיךְ בֵּיהּ חֲרוּת שֶׁהוּא וְדָאִי שְׂמַחַת לֵב: {יא} לֹא הָיָה צָרִיךְ כו'. שְׁאִין אוֹמְרִים זְכוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת אֲלֵא בְּרֹאשׁ

השנה וביובלות ובשעת מלחמה. גמרא. וכי תימא דצריך לאומרן דאם לא כן בציר להו משש, לכן נקט לישנא דלא הנה צריך. הר"ן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו הן זכרונות ושופרות אל ה' בצרתה לי כו': הזכרונות והשופרות כמו שקדם זכרם בראש השנה (פ"ד הל' ז) ר"ל שלא יאמר זכרון של יחיד ולא זכרון של פורענות והלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)



פרק ב - משנה ד

על הראשונה הוא אומר, מי שענה את אברהם **{ב}** בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' גואל ישראל **{ג}**. על השניה הוא אומר, מי שענה את אבותינו על ים סוף **{ד}**, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' זוכר הנשפחות. על השלישית הוא אומר, מי שענה את יהושע **{ו}** בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע תרועה. על הרביעית הוא אומר, מי שענה את שמואל **{ט}** במצפה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע צעקה. על החמישית הוא אומר, מי שענה את אליהו **{י}** בהר הפרמל, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע תפלה. על הששית

הוא אומר, מי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה **[יח]** מִמְעֵי הַדָּגָה, הוא יֵעָנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקוֹתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בְּרוּךְ אַתָּה ה' הָעוֹנֶה בְּעַת צָרָה. עַל הַשְּׁבִיעִית הוא אומר, מי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וְאֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִירוּשָׁלַיִם, הוא יֵעָנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקוֹתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ :

ר"ע מברטנורה על הראשונה. בגואל ישראל הוא מתחיל להאריך. ואף על פי שאינה ממנין שש קורא אותה ראשונה, לפי שבה מתחיל להוסיף ולהאריך: **על השביעית.** לברכות שמאריך בהן. אבל הברכות שמוסיפין בשביל התענית אינן אלא שש, שברכה ראשונה שהיא גואל ישראל דשמנה עשרה היא, אלא שמאריך בה: **מי שענה את דוד ואת שלמה בנו.** ואף על גב דיונה **[יט]** בתר דוד ושלמה היה. מכל מקום מקדים ליה ברישא, משום דבעי למחתם בסוף הברכות ברוך המרחם על הארץ, ודוד ושלמה בנו הם שהתפללו על ארץ ישראל. דוד, ויהי רעב בימי דוד כו' (שמואל ב כא), ושלמה, רעב כי יהיה בארץ (מלכים א ח): (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יב] אברהם. לפי שהיה ראשון לנצולים, שנצול מממרוד. תוספות: **[יג] גואל ישראל.** בירושלמי פריך ולא יצחק נגאל, שעניתו של אברהם אבינו בהר המוריה על הצלתו של יצחק היא, השיבו שמכיון שנגאל יצחק הרי הוא כמי שנגאלו כל ישראל. הר"ן: **[יד] ים סוף.** לפיכך אומרה בזכרונות לפי שהיו ישראל נשפחים במצרים כמה שנים ונתאשו מן הגאלה, וזכר המקום אותם וגאלם כדכתיב ואזכר את בריתי. רש"י: **[טו] יהושע כו'.** לפי שנענה בשופרות על יריחו בעוד שהיו ישראל עומדים בגלגל. רש"י: **[טז] שמואל כו'.** מעין אל ה' בצרתה לי, וחותרם בשומע צעקה דכתיב (שמואל א ו) ויזעק שמואל אל ה'. רש"י: **[יז] אליהו כו'.** מעין אשא עיני אל הקרים, וחותרם בשומע תפלה, דכתיב באליהו (מלכים א יח) ענני ה' ענני, דהינו תפלה. רש"י: **[יח] יונה כו'.** מעין ממעמקים קראתיך ה', וחותרם העונה בעת צרה, שכן כתיב [יונה ב] קראתי מצרה לי. רש"י: **[יט]** בירושלמי פריך אאליהו ואיונה ומתרחץ להו כד: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם על הראשונה היא אומר מי שענה את אברהם כו': אמרו על השביעית רוצה לומר השביעית מן הברכות שהוסיפו עליהם לפי שכבר אמר שש ברכות בלבד הוא מוסיף. והוא כי הוא מוסיף אגואל ישראל תוספות וחותרם בה מי שענה את אברהם בהר המוריה וכו' עד גואל ישראל. ולפי שמנה גואל ישראל ברכה אחת מפני התוספת שהוסיף בה וקראה ראשונה



פרק ב - משנה ה

מַעֲשֵׂה בִימֵי רַבִּי חֲלַפְתָּא וְרַבִּי חֲנִנְיָה בֶן תֶּרְדִּיּוֹן
{כ} , שָׁעֵבֶר אֶחָד לְפָנָי הַתְּבָה וְגָמַר אֶת הַבְּרָכָה
כָּלָה, וְלֹא עָנּוּ אַחֲרָיו אָמֵן. תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים
תִּקְעוּ. מִי שָׁעֲנָה אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר
הַמּוֹרְיָה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע בְּקוֹל
צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. הָרִיעוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן {כב}
הָרִיעוּ. מִי שָׁעֲנָה אֶת אַבּוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף, הוּא
יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה.
וְכִשְׁבָּא דָבָר אֶצֶל חֲכָמִים, אָמְרוּ, לֹא הָיִינוּ
נוֹהֲגִין כֵּן אֶלָּא בְּשַׁעַר מְזֻרָח וּבְהַר הַבַּיִת :

ר"ע מברטנורה **בימי רבי חלפתא**. בצפורי היה: ולא ענו אחרינו אמן
גרסינו. לפי שבמקדש לא היו עונין אמן אחר כל ברכה אלא ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד, כדאמרין בגמרא בברכות פרק הרואה. ואלו
לא במקדש היו ועשו כדרך שעושים במקדש: **תקעו בני אהרן תקעו**.
חזן הכנסת {כא} אומר להם כך על כל ברכה וברכה: **לא היינו נוהגין**
כן. שלא לענות אמן אלא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד {כג}: **אלא**
בשער מזרח. שער מזרח {כד} של הר הבית ושער המזרח של עזרה. לפי
שהיו מזכירין שם המפרש בחתימת הברכה, ולא סגי בעניית אמן. ואין
לומר לא היו נוהגין לתקע אלא במקדש, דוודאי תוקעין בגבולין,
כדמוכח בהך מסכתא ובראש השנה. והלכה כחכמים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כ} ורבי חנניה בן תרדיון. בסיכני. גמרא: {כא} והוא השמש ולא שליח צבור. רש"י. ומפרש בגמרא שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה: {כב} בני אהרן. ויש גורסים בתרויהו בני אהרן. ויש גורסים בתרויהו הכהנים בני אהרן. ועין תוספות יום טוב: {כג} וכן פרש רש"י, שבגבולין נמי היו תוקעין ומריעין פסדר השנוי במשנה זו. ועין תוספות יום טוב: {כד} ורש"י כתב חדא מלתא היא, בשער מזרח בהר הבית. ויש אומרים בשערי מזרח בעזרת נשים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מעשה בימי ר' חלפתא ור' חנניא בן תרדיון כו': רוצה לומר שער המזרח של הר הבית ושער המזרח של עזרה והלכה כחכמים: (רמב"ם)



פרק ב - משנה ו

שֶׁלֹש תַעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, אֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר מִתְעַנִּין
וְלֹא מִשְׁלִימִין, וְאֲנָשֵׁי בַּיִת אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין
כָּלֵל. שֶׁלֹש שְׁנֵיּוֹת, אֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר מִתְעַנִּין
וּמִשְׁלִימִין, וְאֲנָשֵׁי בַּיִת אָב מִתְעַנִּין וְלֹא
מִשְׁלִימִין. שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת, אֵלוֹ וְאֵלוֹ מִתְעַנִּין
וּמִשְׁלִימִין, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְחֻכְמֵי
אוֹמְרִים, שֶׁלֹש תַעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, אֵלוֹ וְאֵלוֹ
לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין כָּלֵל. שֶׁלֹש שְׁנֵיּוֹת, אֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר
מִתְעַנִּין וְלֹא מִשְׁלִימִין, וְאֲנָשֵׁי בַּיִת אָב לֹא הָיוּ
מִתְעַנִּין כָּלֵל. שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת, אֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר
מִתְעַנִּין וּמִשְׁלִימִין, וְאֲנָשֵׁי בַּיִת אָב מִתְעַנִּין וְלֹא
מִשְׁלִימִין:

ר"ע מברטנורה **אנשי משמר**. עשרים וארבעה משמרות כהנה היו, כל משמר עובד בשבת שלו: **אנשי בית אב**. המשמר מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד יומו: **מתענין ולא משלימין**. שתעניות הראשונות אינן חמורין כל כך, ולפיכך אין משלימין, שאם תקבד העבודה על אנשי בית אב שהיו עובדין אותו היום יבאו אלו לסייעו ויהא בהן כח לעבד: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם **שלש תעניות הראשונות אנשי משמר מתענין כו'**: כבר קדם בסוף סוכה שמשמרות כהונה היו ארבעה ועשרים משמרות והיו עובדין משמר בכל שבוע על הסדר בכל משמר בתי אבות היו עובדין גם כן בתי אבות באותו משמר כל אחד ואחד יומו: ואמרו אנשי בית אב רוצה לומר כל הבית אב שהיתה עובדת אותו היום והיו מקילין עליהם בתענית מפני העבודה כדי שלא יחלשו גופם והלכה כחכמים: (רמב"ם)



פרק ב - משנה ז

אנשי משמר מתרים לשתות יין בלילות, אבל לא בימים. ואנשי בית אב, לא ביום ולא בלילה. אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס, ובחמישי מתרין מפני כבוד השבת:

ר"ע מברטנורה **אנשי משמר מתרים לשתות יין**. לאו גבי תענית קאי, אלא אידי דאירי בבני משמר מייתי לה חכא: **בלילות**. שאין לחוש שמה תקבד העבודה על אנשי בית אב בלילה ויצטרכו אלו לבא לסייעם: **לא ביום ולא בלילה**. לפי שהיו צריכין להעלות כל הלילה אברים ופדרים שפקעו מעל המזבח **כח**: **אנשי מעמד**. הם ישראלים הקבועים בירושלים ועומדים על קרבן אחיהם ומתפללין שיהא מקבל ברצון. ועומדים שם בשעת העבודה שלוחים מכל ישראל, דהיאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, והכתוב אומר (במדבר כח) תשמרו להקריב לי במועדו, לישראל מצוה שיעמדו על הכהנים בשעת עבודה:

אָסוּרִים לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס. מְשַׁנְכְּנְסוּ לְמִשְׁמֶרְתָּם, כָּל אוֹתָהּ שֶׁבַת, כְּדֵי שְׂיִסְפְּרוּ קִדְם לְכוֹן וְלֹא יִכְנָסוּ לְמִשְׁמֶרְתָּן כְּשֶׁהֵן מְנוּלִים: **וּבְחֲמִישֵׁי.** שֶׁבִּתּוֹךְ מִשְׁמֶרְתָּן מִתְּרִים, שֶׁדֶּרֶךְ [רב] בְּנֵי אָדָם לְסַפֵּר בְּחֲמִישֵׁי וְאִין מִמֵּתִינִין לְסַפֵּר בְּעָרֵב שֶׁבַת מִפְּנֵי הַטֶּרַח: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כה} אִי נִפְּי לֹא גָמְרוּ בַּיּוֹם גּוֹמְרִין בְּלִילָה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **אנשי משמר מותרים לשתות יין בלילות אבל לא בימים כו':** מה שאסרו היין על אנשי משמר ביום ההוא דבר תמידי והטעם שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויבואו אנשי משמר ויסייעו אותם. ועל אנשי בית אב אסור כל זמן עבודתם לפי שהן עוסקין בעבודה. וכבר ידעת איך אסר הכתוב לעשות שום דבר מעניני המקדש בשכרות והוא שנאמר יין ושכר אל תשת וגו' (ויקרא י) והמעמד הוא מישראל ועוד יתבאר ענינו בסוף זו המסכת ואסור התגלחת על אנשי משמר ואנשי מעמד כל ימי עבודתם הטעם בזה כדי שלא יכנסו כשהן מנוולים כמו שהוא אסור בחולו של מועד: (רמב"ם)



פ ר ק ב - מ ש נ ה ח

כָּל הַכְּתוּב בְּמַגֵּלַת תַּעֲנִית {כו} דְּלֹא לְמִסְפַּד,
לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מִתֵּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר,
לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו אָסוּר. דְּלֹא לְהִתְעַנָּא בְּהוֹן,
לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו מִתֵּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, לְפָנָיו
אָסוּר, לְאַחֲרָיו מִתֵּר:

ר"ע מברטנורה **כל הכתוב במגלת תענית.** ימים שנעשו בהם נסים לישראל בבית שני וקבעו ימים טובים. אית יומיא דלא להתענא בהון בלבד. ואית יומי דחמירי טפי דלא למספד בהון. ואותן שהן חמורים ואסורים בהספד, לפננו אסור בהספד דלמא אתי למעבד הכי ביום טוב גופיה, לאחרינו מתר דכיון דעבר יום טוב לא חישנין. ואנן קימא לן דבטלה מגלת תענית **{כז}**, וכל אותן הימים הכתובים שם דלא להתענא ודלא למספד, כלן מתרין בהספד ותענית, חוץ מחנכה

ופורים שְאָסורין בְּהַסְפָּד וְתַעֲנִית. וְיָמִים שְלֹפְנִיָהֶם וְאַחֲרֵיהֶם מִתָּר : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כו}** **במגלת תענית.** מגלת תענית נכתבה בימי חכמים אף על פי שלא היו פותבין הלכות, והינו דקתני כל הכתוב כו' פאלו ה'ה מקרא. רש"י: **{כז}** ובגמרא דראש השנה דף י"ח, שבזמן שבית המקדש קים אסורים מפני ששמחה היא להם, אין בית המקדש קים מתרים מפני שאבל היא להם. אבל חנפה מפרסם ניסא גלוי לכל ישראל על ידי שנהגו בו המצוה והחזיקו בו כשם תורה ולא נכון לבטלו, ופורים קימו וקבלו היהודים כדכתיב באסתר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד כו':** היתה אצלם מגילה והיו קורים אותה מגילת תענית והיה כתוב בה ימים ידועים מחדשים ידועים שעשה עמהם השם ניסים ונתבטלו מהם הצרות והיו משבחים אותן הימים מהן ימים כמו שזכר באותה מגילה שהיו אסורין בהספד ומהן ימים שהם אסורין בתענית וכבר בטלה אותה מגילה ואינן אסורין בהספד ובתענית אותן הימים עצמן כל שכן לפנייהם ולאחריהם והוא אמרם בטלה מגילת תענית מלבד פורים וחנוכה שהם אסורים בהספד ובתענית ולפניהם ולאחריהם מותר: (רמב"ם)



פרק ב - משנה ט

אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי, שלא להפקיע **{לא}** השערים, אלא שלש תעניות הראשונות שני וחמישי ושני, ושלוש שניות חמישי שני וחמישי. רבי יוסי אומר, כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות **{לב}**:

ר"ע מברטנורה **שלא להפקיע את השערים.** כשרואין בעלי חנויות שקונין למוצאי חמישי שתי סעודות **{כח}** גדולות, אחת לליל התענית ואחת

לשבת, יהיו סבורין שָׁבָא רָעַב לְעוֹלָם, וּמִיִּקְרִין וּמִפְקִיעִין הַשְּׁעָר {כט}.
אָבֵל מִשְׁהִתְחִילוֹ לְהִתְעַנּוֹת בְּשָׁנֵי, יוֹדְעִים שְׂאִינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי הַתְּעַנּוּת.
פְּרוּשׁ אַחַר שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ אִם לֹא שָׂרְאוּ בֵּית דִּין שֶׁהָרָעַב בָּא, לֹא הָיוּ
דוֹחֲקִים לְגִזֵּר תְּעַנּוּת עִתָּה סָמוּךְ לְשַׁבַּת {ל}, וּמִפְּנֵי כֵן יִיִקְרוּ וַיִּפְקִיעוּ
הַשְּׁעָר : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כח} וּבִטּוֹר אֵיתָא אַרְבַּע סְעֻדוֹת, דְּשִׁלַּשׁ לְשַׁבַּת. וְכַתְּבֵי הַר"ן וְאָף
עַל גַּב דְּבִלְא תְּעַנּוּת צָרִיךְ פֶּת לְסְעֻדַת הַיּוֹם גַּם כֵּן, מִכָּל מְקוֹם מִפְּנֵי הַתְּעַנּוּת
מִרְבִּין לְקִנּוּת דְּבָרִים שְׁחִי נֶפֶשׁ בָּהֶם : {כט} יֵשׁ לוֹמַר דְּחִישִׁינָן שְׂמָא בְּעֵלֵי
הַחֲנִיּוֹת לֹא יִשְׁמִימוּ לְבָם לְכַד שְׂמִפְּנֵי הַתְּעַנּוּת וְהַשַּׁבַּת הֵם קוֹנִים : {ל} שְׂאִין
בִּיכְלֵת דְּלֵת הָעַם לְקִנּוּת שְׁתֵּי סְעֻדוֹת גְּדוֹלוֹת בְּיַחַד, אֶלָּא וְדָאֵי שְׂצָרִךְ גְּדוֹל
לְמִטָּר הוּא : {לא} לְהַפְקִיעַ. מְבִטֵּל שְׁעוֹר מְדָה הָרֵאשׁוֹנָה וּמִמְעָטָה. רִשְׁיִי :
{לב} וְלֹא אַחֲרוֹנוֹת. פְּרוּשׁ הַתְּחִלַּת הָאַחֲרוֹנוֹת, אָבֵל כֵּן סְדֵרן שְׁנֵי חֲמִישֵׁי שָׁנֵי,
חֲמִישֵׁי שְׁנֵי חֲמִישֵׁי שָׁנֵי. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אֵין גּוֹזְרִין תְּעַנּוּת עַל הַצְּבוּר בַּתְּחִילָה בַּחֲמִישֵׁי כו' : לְהַפְקִיעַ
הַשְּׁעָרִים לִיקָר שְׁעָרֵי הַמְּזוֹנוֹת מִפְּנֵי שְׂאוֹמֵר דֵּלֵת הָעַם לוֹלֵי הַצּוֹרֵךְ הַגְּדוֹל
לְמִטָּר לֹא הָיוּ מִתְּעַנּוּן קוֹדֵם הַשַּׁבַּת וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי : (רמב"ם)



פרק ב - משנה י

אֵין גּוֹזְרִין תְּעַנּוּת עַל הַצְּבוּר בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ {לג},
בְּחִנּוּפָה וּבְפּוֹרִים, וְאִם הִתְחִילוּ, אֵין מִפְּסִיקִין
{לד}, דְּבָרֵי רַבִּין גְּמְלִיאֵל. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, אָף עַל
פִּי שְׂאֵמֵר רַבִּין גְּמְלִיאֵל אֵין מִפְּסִיקִין, מוֹדָה
הָיָה שְׂאֵין מִשְׁלִימִין. וְכֵן תְּשַׁעָּה בְּאָב שְׁחָל
לְהִיּוֹת בְּעָרַב שַׁבַּת :

ר"ע מברטנורה וְאִם הִתְחִילוּ. שְׂגָזְרוּ הַתְּעַנּוּת קִדָּם לְכֵן וְהִתְחִילוּ
לְהִתְעַנּוֹת עַל הַצָּרָה אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד וּפָגַע בָּהֶן אֶחָד מֵאֵלּוּ הַיָּמִים, אֵין
מִפְּסִיקִין : מוֹדָה הוּא שְׂאֵין מִשְׁלִימִין. לְהִתְעַנּוֹת בָּהֶן כָּל הַיּוֹם, אֶלָּא

אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה: וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת. כגון בזמן שהיו בית דין קובעים על פי הראיה, אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה, מפני כבוד השבת שלא יכנס לשבת כשהוא רעב. ואין הלכה כרבי מאיר, אלא מתעניין ומשלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת מתענה ומשלים: (רי"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לג} בראש חדש. דאקרי מועד. רש"י: {לד} אין כו'. דאף על גב דאקרי מועד לא כתיב יום משתה ושמחה. רש"י. אבל פורים אף על גב דכתיב ביה יום משתה ושמחה, כיון דלא אקרי מועד לא חשיב ליה, אף על גב דאקרי יום טוב, לא זהו לשון מועד שנקראים המועדות בתורה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים כו': ואם התחילו אין מפסיקין רוצה לומר אם התחילו להתענות שעה א' אין מפסיקין התענית אלא שמשלימין היום: ואמר ר' מאיר מודה היה שאין משלימין רוצה לומר שמתענין קצת היום ואוכלים קצתו. וכן תשעה באב שחל להיות ערב שבת מתענין קצת היום ואוכלין בסוף היום מפני כבוד השבת ואין הלכה כרבי מאיר אלא אם התחילו מתענין ומשלימין. אבל תשעה באב שחל להיות ערב שבת מתענין לכתחלה ומשלימין. ותשעה באב לא יחול בערב שבת אלא כשהיו עושין על פי הראיה אבל לא בחשבון העבור שהוא בידינו היום: (רמב"ם)



ג

פרק

פרק ג - משנה א

סדר תעניות אלו האמור, ברביעה ראשונה.

אָבֵל צָמְחִים שְׁשָׁנוּ, מִתְרִיעִין עֲלֵיהֶם מִיָּד {א}.
וְכֵן שִׁפְסְקוּ גִשְׁמִים בֵּין גֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם אַרְבָּעִים
יּוֹם, מִתְרִיעִין עֲלֵיהֶם מִיָּד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכַּת
בַּצֵּרֶת {ב} :

ר"ע מברטנורה סדר תעניות האלו. האמורין בפרקין דלעיל, אינו אלא
ברביעה ראשונה, אם עברו שלשה זמנים של רביעה של יורה, שהם
שלישי במרחשון ושביעי ושבעה עשר, ולא ירדו גשמים, אז היו מתעניין
יחידים, ואחר כך מתעניין הצבור שלש עשרה תעניות על הסדר שאמר:
אבל. ירדו גשמים בעתן וצמחו הזרעים ונשתנו, כמו תחת חטה יצא
חוח, תחת שעורה באשה, או שנוי אחר: **מתריעין עליהם מייד.** בתעניות
ראשונות. שכל חמר האמור בתעניות האחרונות נוהגין מייד
בראשונות: **בין גשם לגשם.** בין רביעה ראשונה לשנייה: **מפת בצרת.**
סימן בצרת הוא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} מייד. לפי שאינו דבר שסובל מתון. דבשלמא הגשמים אפשר
להמתין, שאם ירדו לאחר מכן יהיו פרות השנה כתקונן, אבל צמחים ששנו
אם לא יתקנו במהרה יפסדו לגמרי. וכן שפסקו גשמים הרי הצמחים
נפסדים מהרה ואין מתון לדבר. ומהאי טעמא שנו דוקא תנו, אבל יבשו לא
כדאיתא בגמרא, לפי שאין להם תקנה כשיבשו אלא לזרע בתחלה, לפיכך
הרי הם כאלו לא ירדו עליהם גשמים כלל, ולפיכך מתעניין כפי הסדר. הר"ן:
{ב} בצרת. אף על גב דקלה ממפת רעב כו', הכי קאמר, דאף על פי שיירדו
גשמים ואפשר שלא יהיה רעב, אך כיון שפסקו ארבעים יום לפחות, מכה
מביאה לידי בצרת היא זו. הר"ן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה כו': מפולת הוא שיפלו
הכתלים החזקים בלי סיבה גלויה ואין הלכה כר' עקיבא בכולם: (רמב"ם)



פרק ג - משנה ב

יָרְדוּ לְצִמְחִין אָבֵל לֹא יָרְדוּ לְאֵילָן, לְאֵילָן וְלֹא

לְצַמְחִים, לָזָה וְלָזָה אֲבָל לֹא לְבוֹרוֹת {ג}
לְשִׁיחִין וְלַמְעָרוֹת, מִתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיַּד {ד} :

ר"ע מברטנורה יָרְדוּ לְצַמְחִים וְלֹא לְאֵילָן. כְּגוֹן שֶׁיָּרְדוּ בְּנִחַת, שָׁזָה יָפָה לְצַמְחִים וְלַעֲשָׂבִים וְאִינוּ מוֹעִיל לְאֵילָנוֹת : לְאֵילָן וְלֹא לְצַמְחִים. שֶׁיָּרְדוּ בְּכַח : לְבוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת. שֶׁמְכַנְיִסִין בָּהֶן מַיִם לְשִׁתוֹת : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ג} לֹא לְבוֹרוֹת. מִשְׁכַּחַת לֵה דְיָרְדוּ בְּנִחַת וּבְכַח, וְטוֹבָא לֹא אֲתִיא. גְּמָרָא : {ד} מִיַּד. מְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא עַל הָאֵילָנוֹת בְּפָרוֹס הַפָּסַח, מְשׁוּם דְּהָאִי שְׁעֵתָא מְלַבְּבִי אֵילָנִי כו'. וְכֵן כְּשֶׁיָּרְדוּ לְאֵילָן וְלֹא לְצַמְחִין כו' הַדְּבָר מְרָאָה שֶׁהַרְבִּיעָה הַצְּרִיכָה לְזָרִיעָה תִּתְאַחַר הַרְבֵּה אוֹ לֹא תִבָּא כָּלֵל, וְלִפְיָכֵן מִתְרִיעִין מִיַּד. וְכֵן כְּשֶׁהֲגִיעַ פָּרוֹס הַחֵג וְלֹא יָרְדוּ לְבוֹרוֹת, כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא : (עיקר תוי"ט).



פרק ג - משנה ג

וְכֵן עִיר {ה} שֶׁלֹּא יָרְדוּ עֲלֶיהָ גְשָׁמִים, דְּכִתִּיב (עמוס ד) וְהִמְטֵרְתִּי עַל עִיר אֶחָת וְעַל עִיר אֶחָת לֹא אֲמַטִּיר, חֶלְקָה אֶחָת תִּמְטֵר וְגו', אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנֶּה וּמִתְרַעֵת, וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ {ו}, מִתְעַנֶּה וְלֹא מִתְרִיעוֹת {ז}. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִתְרִיעוֹת וְלֹא מִתְעַנֶּה :

ר"ע מברטנורה וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנֶּה. שְׁאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁלֹּא יָרְדוּ בָּהּ גְשָׁמִים תִּלְדֵּן לְקִנּוֹת תִּבּוֹאָה בְּעִיר שֶׁיָּרְדוּ בָּהּ וְיִהְיֶה רָעַב : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ה} וְכֵן עִיר כו'. הֵינּוּ טַעֲמָא שְׁאוֹתָהּ הָעִיר מִתְרַעֵת מִיַּד וְאִינָּה נוֹהֶגֶת סֵדֶר הַתְּעַנּוּיֹת, לְפִי שֶׁהַדְּבָר מְרָאָה בְּעַצְמוֹ שָׁזָה בָּא עֲלֵיהֶם בְּגִזְרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא בְּמִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְלִפְיָכֵן רָאוּי שֶׁיִּתְעַנּוּ וְיָרִיעוּ מִיַּד. וּמְשׁוּם הַכִּי מִיְתִי קָרָא וְהִמְטֵרְתִּי כו'. הַר"ן : {ו} סְבִיבוֹתֶיהָ. אוֹתָהּ הַפְּרָכָא.

המגיד. אבל רש"י מפרש סביבותיה מה שסביב ההפרכיא. בית יוסף. ועין תוספות יום טוב: {ז} לא מתריעות. שכן מצינו ביום הכפורים מתענין ולא מתריעין. רבי עקיבא אומר מתריעות כו' שכן מצינו בראש השנה שמתריעין ולא מתענין. ירושלמי. הר"ן: (עיקר תוי"ט).



פרק ג - משנה ד

וכן עיר שיש בה דבר {ח} או מפלת, אותה העיר מתענה ומתרעת, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות. רבי עקיבא אומר, מתריעות ולא מתענות. איזהו דבר, עיר המוציאה {ט} חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים {י} זה אחר זה, הרי זה דבר. פחות מכאן {יא}, אין זה דבר:

ר"ע מברטנורה **מפלת**. שחומותיה הבריאות נופלות. אבל רעועות אין זו מפלת: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} דבר. מלתא דפשיטא שאין בה מתון וצריכין להתענות מיד: {ט} המוציאה. מלישנא דהמוציאה דיק הרמב"ם דאין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה בכלל המנין הזה. הר"ן. והמגיד משנה כתב דמרגלי דיק דהן הגברים לבד כו': {י} בשלשה ימים. אחד בכל יום. רש"י: {יא} פחות כו'. לשון הגמרא ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר. ופרש רש"י דאקראי בעלמא היא ולא קבע: (עיקר תוי"ט).



פרק ג - משנה ה

עַל אֱלוֹ מִתְרִיעִין בְּכָל מְקוֹם, עַל הַשְּׂדֵפוֹן וְעַל הַיִּרְקוֹן, עַל הָאֲרֶבֶה {יג} וְעַל הַחֲסִיל, וְעַל הַחִיָּה רָעָה וְעַל הַחֶרֶב, מִתְרִיעִין עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִכָּה מְהֻלָּקֶת:

ר"ע מברטנורה **בְּכָל מְקוֹם**. וְאֶפְלוּ הָעָרִים הַרְחוֹקוֹת מִמְּנַה הַרְבֵּה {יב}, כְּדַמְפְּרֵשׁ טַעְמָא בְּסִיפָא מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִכָּה מְהֻלָּקֶת: **שְׂדֵפוֹן**. רוּחַ שְׂמִפְסִיד אֶת הַתְּבוּאָה וּמִתְרוֹקֶנֶת מִן הַזֶּרַע: **יִרְקוֹן**. תְּבוּאָה שֶׁהַכְּסִיפוֹ פָּנִיהָ. וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים יִרְקוֹן חֲלִי שֶׁהוּפֵךְ פְּנֵי אָדָם כְּמֵרְאָה יִרְק הַשְּׂדָה: **וְעַל חִיָּה רָעָה**. שְׁנֵרְאִית בִּיּוֹם בִּישׁוּב: **וְעַל הַחֶרֶב**. חֵילוֹת הָעוֹבְרוֹת מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְאִף עַל פִּי שְׂאִינָם בָּאִים לְהִלָּחֵם עִם אוֹתָהּ הָעִיר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יב} בָּא לְרַבּוֹת דְּיוֹתֵר מִסְּבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת, דְּאִם לֹא כֵן סְבִיבוֹתֶיהָ הָיוּ לִיהָ לְמִתְנִי. וְהַבֵּית יוֹסֵף הַקָּשָׁה בְּשֵׁם הַרְמַב"ם מִשׁוּם דְּאִין זְמַן בְּעוֹלָם שְׁלֹא יְהֵא בּוֹ חֶרֶב בְּאֶחָד מֵהַמְּקוֹמוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן בְּכָל הָעוֹלָם יִתְעַנּוּ. וְאֶפְשֵׁר דְּדוֹקָא אוֹתָן הַשׁוֹמְעִין וַיֵּשׁ כָּאֵן חֲשָׁשָׁא פֶּן גַּם עָלֵיהֶם יַעֲבֹר. וְכֵן בְּדָבָר מוֹקִי לָהּ בְּגִמְרָא כְּשִׁשְׁיָרוֹת מְצוּיּוֹת, דְּמִתְלִוָּה וּבָא עִמָּהּ: {יג} **הָאֲרֶבֶה וְעַל הַחֲסִיל**. וּבְבִרְיָתָא מִתְרִיעִין עַל הַגּוֹבָאֵי בְּכָל שְׁהוּא, רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר אִף עַל הַחֲנָב. וְכֵתֵב הַרְאֵב"ד דְּלִתְנָא קָמָא כָּל הַמִּינִין מְזִיקִין, וְרָאִיהָ מִיּוֹאֵל, חוּץ מִן הַחֲנָב. אֲבָל הַמְּגִיד כְּתֵב דְּדוֹקָא אֱלוֹ שְׁלֶשָׁה שֶׁהַזְּכִירוֹ וְלֹא שְׂאֵר הַמִּינִין, אֲלָא אִם כֵּן בְּתַעֲרָבוֹת, וְשֶׁל יוֹאֵל בְּתַעֲרָבוֹת אֲרֶבֶה וְחֲסִיל הָיוּ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **עַל אֱלוֹ מִתְרִיעִין בְּכָל מְקוֹם עַל הַשְּׂדֵפוֹן כו'**: חִיָּה רָעָה הוּא שִׁירָאו חֵיוֹת רְעוֹת בִּישׁוּב. וְהַתְּנָאֵי שִׁירָאוּ בִּיוֹם וְכֵן אִם רַדְפוּ הַחֵיוֹת אַחַר שְׁנֵי בְנֵי אָדָם הָרִי זֶה מִשׁוֹלַחַת וּמִתְרִיעִין עָלֵיהֶן וְאָמְרוּ עַל הַחֶרֶב וְאִפִּי אֵין דַּעַת בְּנֵי הַחֵיל לְהוֹרְגָם אֲלָא לְהַרוֹג אוֹמָה אַחֶרֶת וְאֵין כּוֹונַתָם אֲלָא לְעַבּוֹר עָלֵיהֶם הָרִי הִיא צָרָה וּמִתְרִיעִין עָלֶיהָ וּמֵהַבְּטָחוֹת הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ לְיִשְׂרָאֵל וְחֶרֶב לֹא תַעֲבּוֹר בְּאַרְצָכֶם. וְאָמַר כַּמְלָא פִּי תַנּוֹר ר"ל מְקוֹם מִן הַקֶּרֶקַע שִׁיעוּרוֹ כִּפִּי הַתַּנּוֹר וְכֵן אָמְרוּ כַּמְלָא תַנּוֹר וְכֵבֵר אָמַר כִּי כְּשִׁירָאוּ הַחֵיוֹת הַמְּזִיקוֹת בִּיוֹם בִּישׁוּב שִׁמִּתְרִיעִין עָלֵיהֶם: (רמב"ם)



פרק ג - משנה ו

מַעֲשֵׂה שְׂרָדוֹ זְקֵנִים מִירוֹשָׁלַיִם לְעָרֵיהֶם,
וְגָזְרוּ תַעֲנִית עַל שְׁנֵרָאָה כְּמֵלֵא פִי תַנּוּר שְׂדָפוֹן
בְּאֶשְׁקֵלוֹן. וְעוֹד גָּזְרוּ תַעֲנִית עַל שְׂאֲכָלוֹ זְאֵבִים
שְׁנֵי תִינוּקוֹת בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, לֹא
עַל שְׂאֲכָלוֹ, אֲלָא עַל שְׁנֵרָאָה:

ר"ע מברטנורה לְעָרֵיהֶן. לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: כְּמֵלֵא פִי תַנּוּר. שְׂלֻקְתָּהּ בְּשִׂדְפוֹן
כָּל כֶּדֶף תִּבּוֹאָה שֶׁהָיָה רָאוּי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה פֶת לְמֵלֵאת [פִּי] הַתַּנּוּר {יד}:
בְּאֶשְׁקֵלוֹן. בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וְעַל שְׂאֲכָלוֹ זְאֵבִים. דִּהְיָא חֲיָה רְעָה וּמִכָּה
מִהֲלַכְתָּ הִיא: עַל שְׁנֵרָאָה. בָּאוּ בְעִיר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יד} בְּגִמְרָא. וְעַדִּין תִּבְעֵי לָן כְּכִיסוּיָא דְתַנּוּרָא אוּ דְלָמָא כִּי דָרָא
דְרַפְתָּא (שׁוֹרוֹת לָחֶם הַדְּבָקִים בְּפוּמָא דְתַנּוּרָא זֶה אֲצֵל זֶה, אִי נִמְי זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה), תִּיקוּ: (עיקר
תוי"ט).



פרק ג - משנה ז

עַל אֵלוֹ מִתְרִיעִין {טו} בְּשַׁבָּת, עַל עִיר {טז}
שֶׁהִקִּיפוּהָ גוֹזִים אוּ נָהָר, וְעַל הַסְּפִינָה הַמְּטָרְפֶת
בֵּינָם. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, לְעֶזְרָה וְלֹא לְצַעֲקָה {יח}.
שְׂמַעוֹן הַתְּמַנִּי אֹמֵר, אֵף עַל הַדְּבָר, וְלֹא הוֹדוּ
לוֹ חֲכָמִים:

ר"ע מברטנורה **המטורפת**. מתחבטת ומשתבבת, כמו ביצה הטרופה בקערה: **לעזרה**. לקבץ את העם שיבאו לעזר ולהושיע. והלכה שאין תוקעים עליהם בשופר או בחצוצרות בשבת אלא אם כן הצרכו לתקוע לקבץ את העם, אבל מתענים **{ז}** וזועקים ומתחננים עליהם בשבת: **שמעון התמני**. מתמנת ה"ה: **אף על הדבר**. מתריעין בשבת: **ולא הודו לו חכמים**. להתריע על הדבר בשבת. אבל בחל מתריעין **{יט}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טו} מתריעין. בענינו. רש"י. וכתב הר"ן ואף על גב דכל מתריעין אף תענית במשמע, ה"א שאני שידוע שאסור להתענות בשבת, ממילא דבלא תענית קאמר: **{טז} על עיר**. ואף בחל אין מתענין בעיר עצמה ולא בסביבותיה. וטעמא כתב הרמב"ן דכיון דמחמת הצרה ותקוף בהלתה אי אפשר לבני העיר להתענות, אף סביבותיהן אין מתענין. ועין תוספות יום טוב: **{יז} הרמב"ם**. והטור השמיט מדברי הרמב"ם תיבת מתענין: **{יח} ולא לצעקה**. שאין אנו בטוחים כל כך שתועיל תפלתנו לצעק עליהם בשבת. רש"י: **{יט}** ואם כן מתניתין דוקא בסביבותיה, וכרבי עקיבא דמשנה ד'. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפיה נכרים כו': רבי יוסי אומר שאין תוקעין שופר בשבת אלא כדי שיתקבצו העם להושיע אותה מדינה אבל לצעוק לשם ולהתענות לא. ואין הלכה כרבי יוסי למנוע מהם הצעקה בשבת אלא שצועקים ומתענין עליהם בשבת בלא תקיעה. ולא כר' שמעון התמני שאומר מתריעין על הדבר אבל הדין אצלנו אין מתריעין על הדבר כל עיקר אבל מתענין עליו בלבד ואותן שנפל בהם הדבר הם בלבד מתענין ומתריעין כמו שקדם: (רמב"ם)



פרק ג - משנה ח

על כל צרה שלא תבא **{כ}** על הצבור, מתריעין עליהן, חוץ מרוב גשמים **{כא}**. מעשה שאמרו לו לחונני המעגל, התפלל שירדו גשמים. אמר להם, צאו והכניסו תנורי פסחים **{כב}**, בשביל

שְׁלֹא יִמּוֹקוּ **{כג}**. הַתְּפִלָּל, וְלֹא יִרְדּוּ גְשָׁמִים. מָה
עָשָׂה, עָג עוֹגָה **{כד}** וְעָמַד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר לְפָנָיו,
רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּנִיךָ שָׁמוּ פְּנִיָּהֶם עָלַי, שְׁאַנֵּי
כָּבֵן בֵּית לְפָנֶיךָ. נִשְׁבַּע אָנִי בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל שְׁאַיִנִי
זֶז מִכָּאן, עַד שֶׁתִּרְחַס עַל בְּנִיךָ. הַתְּחִילוּ גְשָׁמִים
מִנְטָפִין. אָמַר, לֹא כָךְ שְׁאַלְתִּי, אֲלֵא גְשָׁמֵי
בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת. הַתְּחִילוּ לִירֵד בְּזַעַף.
אָמַר, לֹא כָךְ שְׁאַלְתִּי, אֲלֵא גְשָׁמֵי רָצוֹן, בְּרָכָה
וּנְדָבָה **{כו}**. יִרְדּוּ כְּתִקְנֹן, עַד שֶׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל
מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים **{כז}**. בָּאוּ
וְאָמְרוּ לוֹ, כְּשֵׁם שֶׁהַתְּפִלָּלָתְךָ עֲלֵיהֶם שִׁירְדוּ כָךְ
הַתְּפִלָּל שֶׁיִּלְכוּ לָהֶן. אָמַר לָהֶן, צְאוּ וּרְאוּ אִם
נִמְחַת **{כח}** אָבֶן הַטּוֹעִים. שְׁלַח לוֹ שְׁמַעוֹן בֶּן
שָׁטַח, אֲלֵמָלֵא חוֹנֵי אֶתְּהָ, גּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ נְדוּי.
אָבֵל מָה אַעֲשֶׂה לָּךְ, שְׁאַתְּהָ מִתְּחַטָּא לְפָנֵי
הַמָּקוֹם וְעוֹשֶׂה לָּךְ רָצוֹנְךָ כָּבֵן שֶׁהוּא מִתְּחַטָּא
עַל אָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רָצוֹנוֹ. וְעָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר
(משלי כג), יִשְׁמַח אָבִיךָ וְאִמְךָ וְתִגַּל יוֹלְדֶתְךָ :

ר"ע מברטנורה חוץ מרוב גשמים. לא שיירדו הרבה כל כך שמקלקליו
את התבואה, אלא שכבר ירדו הרבה שאין צריכין להן עוד והן לטרח
על בני אדם: **תנורי פסחים.** של חרס הם ומטלטליו ממקום למקום:
שלא ימוקו. בגשמים: **עג עוגה.** רשם בקרקע רשם עגל כעין עוגה **{כח}**:
גשמי בורות. גשמים בשפע למלאת בורות: **אם נמחת.** אם כלה מכסה
במים: **אבן טועים.** אבן היתה בירושלים שכל מי שמוצא מציאה היתה
עומד עליה ומכריז מציאה מצאתי, ובאין בעליה ונותנין סימניה
ונוטליו אותה. ואותה אבן נקראת אבן טועים. ומצאתי כתוב שהיתה
גבוהה מאד ולא היה אפשר שיתתכסה בגשמים אלא אם כן בא מבול
לעולם: **נדוי.** שמנדין על כבוד הרב **{כט}**: **מתחטא.** מתגעגע **{ל}**: (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט [כ] **שלא תבא**. לישנא מעליא נקיט. רש"י: **[כא]** חוץ כו'. לפי שאין מתפללין על רב טובה, שנאמר [מלאכי ג] עד בלי די, עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. גמרא. ופרש הר"ן וכיון שפך מדתו של הקדוש ברוך הוא שקשהו נענה לעמו משפיע להם מטובו עד שיבלו כו', אין מתפללין עליהם: **[כב]** **תנורי כו'**. שהם בחצרות. רש"י: **[כג]** **שלא ימוקו**. בטוח היה בתפלתו שירדו גשמים הרבה, הר"ן: **[כד]** **עוגה**. כדרך שעשה חבוק הנביא, שנאמר (חבוק ב) על משמתי אעמדה, פרש רש"י כמין בית האסורים עשה וישב: **[כה]** רש"י. לפי שעל ידי רשימת העגלה נעשית מה שבתוכה כמין עוגה: **[כו]** **ונדבה**. רצון ועון יפה. רש"י: **[כז]** **מפני הגשמים**. הלא אמרה הר הבית מקורה היה, ותני כן אסטיו לפניו מאסטיו היה. ירושלמי: **[כח]** **אם נמחת**. שכשם שאי אפשר לאבן שתמחה, כן אי אפשר להתפלל על רב הטובה. הר"ן. ובברייתא, הביאו לו פר הודאה, אמר לפניו רבונו של עולם כו' יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא רוח בעולם, מיד נשבה הרוח כו': **[כט]** שהטיח דברים ואמר לא כך כו'. רש"י. ובברייתא, שאלו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו, לא נמצא שם שמים מתחיל על ידיך, דאליהו נשבע דלא ירדו ואתה נשבעת שירדו, ונמצא דזה או זה בא לידי שבועת שוא: **[ל]** ולשון ארמית היא. פי הילדים רפים [בראשית לג], תרגום ארום טליא מחטיין: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **על כל צרה שלא תבא על הצבור מתריעין כו'**: עג עוגה כמו עגול. ואבן התועים היא אבן גדולה שהיתה בירושלים וכל מי שהיה מוצא מציאה עולה עליה ומכריז כדי שישמעו בעליה וחזרו לו אבידתו ולפיכך נקראת אבן התועים. ורוצה באמרו נמחית שכסו המים עצם האבן: וגמר המעשה כי הוא התפלל והתודה על חטאתיו ומיד נסתלק המטר והיה הדבר קשה לשמעון בן שטח כמו שתראה והוא ענין ראייתו שהביא בזה המעשר ופירוש מתחטא מגעגע: (רמב"ם)



פרק ג - משנה ט

היו מתעניין וירדו להם גשמים קדם הנץ החמה, לא ישלימו **[לא]**. לאחר הנץ החמה, ישלימו. רבי אליעזר אומר, קדם חצות **[לב]** לא ישלימו, לאחר חצות ישלימו. מעשה שגזרו

תַּעֲנִית בְּלוֹד, וַיִּרְדּוּ לָהֶם גְּשָׁמִים קִדְּם חֲצוֹת.
אָמַר לָהֶם רַבִּי טַרְפוֹן, צְאוּ וְאֶכְלוּ וּשְׁתוּ וְעֵשׂוּ
יוֹם טוֹב. וַיִּצְאוּ וְאֶכְלוּ וּשְׁתוּ וְעֵשׂוּ יוֹם טוֹב,
וּבָאוּ בֵּין הָעֲרַבִּים וְקָרְאוּ הַלֵּל הַגָּדוֹל {לב} :

ר"ע מברטנורה רבי אליעזר אומר קדם חצות לא ישלימו. והלכה כרבי אליעזר: צאו אכלו ושתו. ולא אמר להן קראו הלל הגדול תחלה, שאין קורין הלל הגדול אלא בכרס מלאה ונפש שבעה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לא} לא ישלימו. דאכתי לא חל עלייהו תענית כי נחתי גשמים. רש"י: {לב} קדם חצות. דחצות זמן אכילה הוא, מחצות ואילך חל התענית, כיון שלא סעדו בשעת סעדה. רש"י: {לב} הלל הגדול. הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו [תהלים קלו]. ומשום דכתוב ביה נותן לחם לכל בשר נאה להאמר על השבע, רש"י. ודרך שיר הוא שלא נאמר אלא על השבע, אבל בפסוקי דזמרה אומרים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם היו מתענין וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה כו': הלל הגדול הוא מהודו לה' כי טוב עד שיר המעלות ומה שחייבם שלא קראו הלל הגדול עד שאכלו ושתו כי העיקר אצלנו אין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שביעה וכרס מלאה והלכה כרבי אלעזר: (רמב"ם)



ד

פרק

א

משנה

-

ד

פרק

בְּשֵׁלֶשֶׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם, בַּשַּׁחֲרִית, בַּמוֹסֵף וּבַמִּנְחָה וּבַנְּעִילָת שְׁעָרִים **[ג]**, בַּתְּעֲנִיּוֹת וּבַמַּעֲמָדוֹת וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים :

ר"ע מברטנורה בְּשֵׁלֶשֶׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה וְכוּ'. הָכִי קָאָמַר, בַּשֵּׁלֶשֶׁה פְּרָקִים, שֶׁהֵם תְּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים דְּמַסִּיק בְּתַר הָכִי, כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם בְּכָל תְּפִלָּה, דְּהֵינּוּ שַׁחֲרִית מִנְחָה וְנִעִילָה. וַיֵּשׁ יוֹם אֶחָד בְּאֵלוֹ הַפְּרָקִים שְׁנוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם אַרְבַּעַת פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְהוּא יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלַּת מוֹסֵף. וּמִתְנַתֵּין רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר יֵשׁ נְשִׂאוֹת כַּפַּיִם בְּמִנְחָה בַּתְּעֲנִיּוֹת וּבַמַּעֲמָדוֹת, דְּכָל יוֹמָא טַעֲמָא מֵאִי אִין נְשִׂאוֹת כַּפַּיִם בְּמִנְחָה, מִשּׁוּם שְׁכָרוֹת **[א]**, וְהָאִידְנָא לִיכָא שְׁכָרוֹת. וְרַבִּי יוֹסִי פְּלִיג עָלֶיהָ וְאָמַר דְּגַזְרִין מִנְחָה שֶׁל תְּעֲנִית אִטּוּ מִנְחָה דְּכָל יוֹמָא. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי בַּתְּעֲנִיּוֹת וּבַמַּעֲמָדוֹת וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים דְּאִית בְּהוּ תְּפִלַּת נְעִילָה, אָבָל בַּתְּעֲנִיּוֹת שְׂאִין מִתְּפִלְלִין בְּהוּ נְעִילָה **[ב]** פְּרָשִׁי כֹּהֲנֵי יְדִיהוּ בְּמִנְחָתָא דְּתְעֲנִיתָא, בֵּינָן דְּסָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה מִצְּלִי לָהּ, כְּתְּפִלַּת נְעִילָה דְּמֵאִי, וּמִנְחָתָא כֹּהֲנֵי לִיתָא בְּכָל יוֹמָא, הִלְכָךְ לֹא גָזְרוּ בָּהּ: **בַּתְּעֲנִיּוֹת וּבַמַּעֲמָדוֹת.** הָכִי קָאָמַר, וְאֵלוֹ הֵן שֵׁלֶשֶׁה פְּרָקִים, תְּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים: **וּמַעֲמָדוֹת.** אֲנָשִׁי מַעֲמָד הָיוּ מִתְּעֲנִים אַרְבַּעַת יָמִים בַּשָּׁבוּעַ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[א]** מְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא מְדַרְבְּנֵן. וְאִסְמְכוּהָ מְדַנְסְמָכָה פְּרָשַׁת כֹּהֵן מְבָרַךְ לְפָרֶשֶׁת נְזִיר לּוֹמַר מַה נְזִיר אוֹסֵר בֵּינָן אִף כֹּהֵן מְבָרַךְ אֲסוּר בֵּינָן: **[ב]** הֵינּוּ אַרְבַּעַת צוּמוֹת תְּשַׁעָה בָּאָב וְכוּ', דְּלֹא הִקְבְּעוּ אֶלָּא לְאָבָל: **[ג]** **וּבַנְּעִילָת שְׁעָרִים.** בִּירוּשָׁלַיִם, אֵימְתִי נְעִילָה. יֵשׁ אוֹמְרִים נְעִילַת שְׁעָרֵי מְקֻדָּשׁ וַיֵּשׁ אוֹמְרִים נְעִילַת שְׁעָרֵי שְׁמַיִם שְׁנוֹעֲלִין אוֹתָן לְעַת עָרַב בְּגִמְרַת תְּפִלָּה. רַשִׁ"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאים את כפיהן כו':** שיעור זו המשנה כך בשלשה פרקים הכהנים נושאים את כפיהם בכל תפלה ויש מהם ארבעה פעמים ביום והוא יום הכיפורים ומקצת המעמדות כמו שיתבאר כי בתענית אין בהם תפלת מוסף אבל במעמדות היו מתפללין תפלה יתירה בכל יום והיא נקראת מוסף וזכור תמיד זה העיקר [נוע"י ברע"ב בפרקין מ"ד ד"ה חזר רע"ק וכו']. וכל זה דעת ר' מאיר אבל רבי יוסי אומר נשיאות כפים בשחרית ובמוסף ובנעילה אבל במנחה אין הכהנים נושאים כפיהם. וטעם מחלוקתם כי העיקר אצלנו שכהן שכור לא ישא את ידיו ויברך שנא' (דברים ט) לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו וכאשר היתה אסורה העבודה בשכור כמו שנתבאר בתורה (ויקרא ט) כמו כן אסור לשכור לברך. והכל מודים כי בכל הימים מלבד אלו שלשה פרקים אין נשיאות כפים במנחה לפי שהוא עת ידוע לשכרות ורוב בני אדם שכורים ונחוש שמא ישא ידיו והוא שכור. ועוד יתבאר לך כי אנשי מעמד אסור להם לאכול ביום ארבעה ימים בשבוע. ור'

מאיר אומר כי אלו שלשה פרקים שנסתלקי מהם חשש השכרות ישאו הכהנים ידיהם בכל תפלה. ור' יוסי אומר תפלת מנחה שמתפללין בכל יום גזרינן שמא אם נתיר להם נשיאות כפים במנחה באלו השלשה פרקים יעשו גם הם כן בשאר ימים שאפשר בהם השכרות ותפלת נעילה שאינה אלא ביום שהשכרות בו אסור נושאת כפיהן ולא גזרינן והלכה כרבי יוסי. ונתיר היום לכהנים ביום תענית נשיאות כפים במנחה מפני שהן מאחרין תפלת המנחה וכאילו היא תפלת נעילה: (רמב"ם)



פרק ד - משנה ב

אלו הן מעמדות, לפי שנאמר (במדבר כח), צו {ד} את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי, וכי היאך קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו, התקינו נביאים הראשונים {ה} עשרים וארבע משמרות. על כל משמר ומשמר היתה מעמד בירושלים של כהנים, של לויים {ו}, ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות, כהנים ולויים עולים לירושלים, וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית {ז}:

ר"ע מברטנורה אלו הן מעמדות. מה טעם קאמר, מה טעם תקנו מעמדות, לפי שנאמר צו את בני ישראל וגו': על כל משמר ומשמר היתה מעמד. מקצת שבטי ישראל חלוקים לעשרים וארבעה חלקים, שלוחים מכל ישראל לעמד על הקרבן עם הכהנים והלויים שבאותו משמר: וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהם. אותם שהיו רחוקים מירושלים ולא היו יכולים לעלות לעמד על הקרבן במשמר שלהן, מתכנסים בבתי כנסיות בעריהן ומתענים ומתפללים וקורין בתורה

בְּכֹל יוֹם בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, לְהוֹדִיעַ שֶׁהַעוֹלָם עֹמֵד עַל הָעֲבוֹדָה שְׁעוֹשִׂים
בַּמִּקְדָּשׁ : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ד} צו. וְסוֹפוֹ תִּשְׁמְרוּ, לְכֹל יִשְׂרָאֵל צָנָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְכֹל יִשְׂרָאֵל
בְּלוֹ שִׁיְהִיו עוֹמְדִין בְּעֲזָרָה בְּשַׁעַת קִרְבָּן : **{ה} הָרֵאשֹׁנִים.** שְׁמוֹאֵל וְדוֹד. רַש"י.
וְכֵן כְּתִיב (בְּדַבְרֵי הַיָּמִים א ט) הִמָּה יָסַד דָּוִד וְשְׁמוֹאֵל הָרוּאָה בְּאֲמוֹנָתָם : **{ו} שֶׁל**
לוֹיִם. שְׁגַם הִמָּה נִתְחַלְקוּ לְכ"ד מְשֻׁמְרוֹת : **{ז} בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.** פְּרוּשׁ בֵּין
אוֹתָן שֶׁהֵיוּ רְחוּקִים וּמִתְכַנְּסִים בְּעָרֵיהֶם בְּבֵית הַכְּנֻסֹת, בֵּין אוֹתָן שֶׁהֵיוּ
בִירוּשָׁלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו הן מעמדות לפי שנאמר צו את בני ישראל כו' : כבר נתבאר לך
מזה הלשון כי מלת מעמד כוללת משמרת כהונה ולויה ואנשי אותו מעמד
והיו אנשי מעמד ההם שלוחי ישראל כולם והיה דעתם וכוונתם כולם
להתעסק בעבודה ובתפלה ולא היו מתעסקין בעסקיהם והיה לבם
ומחשבתם בקרבנות וכשהיה מגיע זמן המעמד כל מי שהיה מהם מאנשי
אותו מעמד קרוב מירושלים היה נמצא במקדש בשעת הקרבת הקרבן עם
הכהנים והלויים שבאותו משמר ומי שהיה רחוק מירושלים היו מתכנסים
בבתי כנסיות שלהם ומתפללין וקוראין כמו שנזכר והיו מתעסקין בעבודת
השם כל אותו השבוע שהיה המשמר שלהן בתפלה ובקריאה ותענית כמו
שיתבאר והיו קורין מעשה בראשית לפי ששלימות המציאות בעבודה ואין
אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו
שמים וארץ : (רמב"ם)



פרק ד - משנה ג

וְאֲנָשֵׁי הַמַּעֲמָד הָיוּ מִתְעַנִּין אַרְבָּעָה יָמִים
בַּשָּׁבוּעַ, מִיּוֹם שְׁנֵי וָעַד יוֹם חֲמִישִׁי. וְלֹא הָיוּ
מִתְעַנִּין עֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. וְלֹא
בְּאַחַד בַּשַּׁבָּת, כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִמְּנוּחָה וְעָנְגוּ
לִיגִיעָה וְתַעֲנִית וְיָמוּתוּ. בַּיּוֹם הָרֵאשֹׁן,
בְּרֵאשִׁית, וְיֵהִי רִקִּיעַ. בַּשְּׁנִי, יֵהִי רִקִּיעַ, וְיִקְוּ

הַמַּיִם. בְּשִׁלְיֵשִׁי, יָקוּוּ הַמַּיִם, וַיְהִי מְאֹלֶת. בְּרַבִּיעֵי, יְהִי מְאֹלֶת, וַיִּשְׁרְצוּ הַמַּיִם. בַּחֲמִישִׁי, יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם, וְתוֹצֵא הָאָרֶץ. בְּשִׁשִּׁי, תוֹצֵא הָאָרֶץ, וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם **[ט]**. פָּרְשָׁה גְדוֹלָה, קוֹרִין אוֹתָהּ בְּשָׁנִים, וְהַקְטָנָה בְּיַחֲדָה, בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף. וּבְמִנְחָה נִכְנָסִין וְקוֹרִין עַל פִּיהֶן **[י]**, כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע. עָרַב שַׁבַּת בְּמִנְחָה לֹא הָיוּ נִכְנָסִין, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבַּת :

ר"ע מברטנורה וְלֹא הָיוּ מִתְעַנִּין בְּעָרַב שַׁבַּת מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבַּת. וְאִין צָרִיד לומר בשַׁבַּת עֲצֻמָּה, וְלֹא בַיּוֹם רֵאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי לַיְצִירָה, שֶׁבְּעָרַב שַׁבַּת נִבְרָא אָדָם, וַיּוֹם שְׁלִישִׁי לַיְצִירָתוֹ חֲלוּשׁ טָפִי דְכַתִּיב (בְּרֵאשִׁית לד) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כּוֹאֲבִים. אִי נִמִּי מִפְּנֵי שֶׁבְּשַׁבַּת נִתְּנָה בּוֹ נִשְׁמָה יִתְרָה וְלִמּוֹצָאֵי שַׁבַּת נִטְלָת מִמֶּנּוּ, וְאִם הָיוּ מִתְעַנִּים בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן הָיוּ מִסְתַּכְּנִים. וּבְכָל יוֹם הָיוּ אֲנָשִׁי מַעֲמֵד מִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת נְעִילָה: **פָּרְשָׁה גְדוֹלָה קוֹרִין אוֹתָהּ בְּשָׁנִים**. בְּפָרְשַׁת בְּרֵאשִׁית, לְאַחַר שֶׁקָּרָא הָרֵאשׁוֹן שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים חוּזֵר הַשְּׁנִי וְקוֹרָא פְּסוּק שְׁלִישִׁי שֶׁקָּרָא הָרֵאשׁוֹן וּמִשְׁלִים פָּרְשַׁת בְּרֵאשִׁית, וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרָא יְהִי רְקִיעַ **[ח]**. בְּשָׁנֵי רֵאשׁוֹן קוֹרָא יְהִי רְקִיעַ, וּשְׁנַיִם קוֹרָאִים יָקוּוּ הַמַּיִם, וְכֵן כָּלֵם: **בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף כּו'.** הַכָּא מִיָּרִי בְּכָל שָׁאֵר מַעֲמָדוֹת שֶׁהָיוּ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ קוֹרְאִין בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית כְּמַשְׁפָּטוֹן אֶפְלוּ בַיּוֹם שֵׁשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסָף, דִּהָא אֵינְהוּ לֹא טְרִידִי. אֲבָל הַמַּעֲמָדוֹת שֶׁבִירוּשָׁלַיִם, בַּיּוֹם שֵׁשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסָף לֹא הָיוּ קוֹרִין בְּמוֹסָף בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, כְּדַתְּנֵן לְקַמּוֹ קָרְבַּן מוֹסָף אִין בּוֹ בְּמִנְחָה, וְהַשְּׁתָּא קָרְבַּן מוֹסָף מַעֲמָד דְּמִנְחָה דְּלָאוּ דִּידִיהָ דְּחִי, מַעֲמָד דִּידִיהָ לֹא כָּל שָׁכֵן. בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף וּבְמִנְחָה כּו', הַכִּי קָאָמַר, בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף הוּא דְּמִבִּיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין פָּרְשָׁה גְדוֹלָה בְּשָׁנִים וְקַטְנָה בְּיַחֲדָה, אֲבָל בְּמִנְחָה אִין מְבִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה מִפְּנֵי טַרַח הַתְּעַנִּית אֲלָא קוֹרִין עַל פִּיהֶן: **עָרַב שַׁבַּת בְּמִנְחָה לֹא הָיוּ נִכְנָסִים**. לְבֵית הַכְּנֻסָּת וְלֹא הָיוּ קוֹרִין כָּלֵל, לְפִי שֶׁהָיוּ טְרוּדִים לְתַקּוֹן צָרְכֵי שַׁבַּת: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ח] לְפִי שֶׁאִין בְּפָרְשַׁת בְּרֵאשִׁית לְבַדָּה תִּשְׁעָה פְּסוּקִים כְּדִי קְרִיאַת כְּהֵן לְוִי וַיִּשְׂרָאֵל. שְׁכָל אֶחָד צָרִיד לְקָרוֹת שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים, כְּדַתְּנֵן בְּפָרֶק ד' דְּמִגְלָה הַקּוֹרָא בְּתוֹרָה לֹא יִפְחַת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים: **[ט] הַשָּׁמַיִם**. לְפִי שֶׁאִין בְּפָרְשַׁת תּוֹצֵא אֲלָא שְׁמֹנֶה פְּסוּקִים, לְפִיכָּד אָמַר וַיִּכְלוּ: **[י] פִּיהֶן**. פָּרְשָׁה בְּנְעִילָה לִיכָּא. רְש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם וְאֲנָשִׁי הַמַּעֲמָד הָיוּ מִתְעַנִּין ד' יָמִים בַּשְּׁבֻעַ כּו': הָיוּ קוֹרְאִין בַּסֵּפֶר תּוֹרָה בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף רוּצָה לומר בתְּפִלַּתם הִיתִירָה שֶׁהִיא מוֹסָף שֶׁלֵּהֶם

אבל במנחה היו קורין על פיהם : ואמרו נכנסים רוצה לומר נכנסים לבית הכנסת וידיעת איזו פרשה קורא אותה אחד ואיזו פרשה קורא אותה שנים והיאך סדר הקריאה עוד יתבאר במסכת מגילה (פ"ד הלכה א'): (רמב"ם)



פרק ד - משנה ד

כָּל יוֹם שְׁיֵשׁ בּוֹ הַלֵּל, אֵין בּוֹ מַעֲמָד **[יב]**
בְּשַׁחֲרִית. קָרְבַּן מוֹסֵף, אֵין בּוֹ בְּנֵעִילָה **[יג]**.
קָרְבַּן עֲצִים, אֵין בּוֹ בְּמִנְחָה, דְּבַרֵּי רַבִּי עֲקִיבָא.
אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאי, כָּךְ הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה,
קָרְבַּן מוֹסֵף, אֵין בּוֹ בְּמִנְחָה. קָרְבַּן עֲצִים, אֵין
בּוֹ בְּנֵעִילָה. חֲזַר רַבִּי עֲקִיבָא לְהֵיוֹת שׁוֹנֶה כְּבֹן
עֲזַאי :

ר"ע מברטנורה יום שיש בו הלל. כגון ימי חנכה שיש בהם הלל ואין בהם מוסף **[יא]**, אותן שבירושלים לא היו קורין שום פרשה בשחרית, לפי שאין להם פנאי לעשות מעמדם, שההלל דוחה אותה: **קרבן מוסף**. ראש חדש שיש בו קרבן מוסף לא היו קורין שום פרשה בנעילה. וכל שכן שלא היו קורין פרשה במוסף עצמו ולא במנחה שהיא קדם נעילה, שקרבן מוסף היה דוחה אותם: **קרבן עצים אין בו במנחה**. כלומר יום שיש בו קרבן עצים כדלקמן ואין בו קרבן מוסף, דוחה מעמד של מנחה, אבל לא של נעילה: **כך היה רבי יהושע שונה**. קרבן עצים דוחה מעמד דנעילה, וכל שכן שדוחה מעמד דמנחה, דקרבן עצים כהנים היה קרב קדם תמיד של בין הערבים, ואם דוחה מעמד של נעילה כל שכן שדוחה מעמד של מנחה הסמוך לו: **חזר רבי עקיבא להיות שונה כדברי בן עזאי**. דקסבר קרבן מוסף מדברי תורה, ודין הוא שלא ידחה אלא מעמד דמנחה, דליכא למיחש דלמא מדחי קרבן, דדברי תורה לא בעי חזוק. אבל קרבן עצים כדברי סופרים דמי **[יד]**, ודין הוא דלדחי מעמד דמנחה ונעילה דבעי חזוק כי היכי דלא לדחיה לקרבן עצים. ולא ירדתי לסוף דברי רמב"ם בפרוש משנה זו, כי מדבריו נראה שהיו אנשי מעמד

מִתְפַּלְלִין תְּפִלָּה יִתְּרָה בְּכָל יוֹם בֵּין שְׁחֵרִית לְמִנְחָה, וְהִיא נִקְרָאת תְּפִלַּת מוֹסָף, וְדָבָר זֶה לֹא מְצֵאתִיהוּ לֹא בַּבְּבִלִי וְלֹא בִירוּשָׁלַיִם: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט {יא} לְפִי שֶׁהִלֵּל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים עָשׂוּ לָהֶם חִזּוּק וְדָחוּ הַמַּעֲמָד (בתחלת היום). הַרְמַב"ם. וְדִקְרִי הִלֵּל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים אֵף עַל גַּב דְּתַקּוּן נְבִיאִים הוּא, כֹּל שֶׁאִינוּ מְפָרֵשׁ בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים קָרִי לִיה: **{יב} מַעֲמָד**. קְבוּצָן לְכָל תְּפִלָּה מִן הָאֲרְבַּע תְּפִלוֹת וְעִמִּידָתָן שֶׁם לְתַפְּלָה וְלִתְחִנָּה וּלְבִקְשָׁה נִקְרָא מַעֲמָד. הַרְמַב"ם: **{יג} בְּנַעֲיִלָה**. בִירוּשָׁלַיִם, לְפִי שֶׁהָיוּ טְרוּדִין בְּמוֹסָף שָׁיֵשׁ בּוֹ לְהַקְרִיב בְּהֵמוֹת יוֹתֵר מִתְּמִיד שֶׁהוּא אֶחָד, אֵין לָךְ מוֹסָף בְּלֹא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, וְלֹא הָיָה לָהֶם פְּנָאֵי כָּלֵל, שֶׁהַכֹּהֲנִים טְרוּדִין בְּמוֹסָף וַיִּשְׁרָאֵל לַחֲטֹב עֲצִים וְכוּ'. רִש"י, וְעַיִן תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{יד}** שֶׁאֵף עַל פִּי דְתַקְנַת נְבִיאִים הוּא, כְּדַבְּרֵי סוֹפְרִים דְּמִי. וּבִגְמָרָא דְף כ"ח קָרִי לָהּ מְדֹאֲרִיתָא מְשׁוּם דְּתַקְנַת נְבִיאִים הוּא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית כו':** יום שיש בו הלל בלי מוסף הם ימים של חנוכה ולפי שהם מדברי סופרים עשו להם חיזוק ודחו המעמד מתחילת היום. ויום שיהיה בו קרבן מוסף ידחה מעמד ממוסף פירוש מתחלת מוסף שלהם ומתפלה שניה חוץ מתפלת מוסף. ואמרו במה שקדם שאנשי מעמד קורין במוסף מורה שיש מעמד במוסף וכבר בארנו כי ענין תפלתם היא הנוספת המיוחדת באנשי מעמד ושאנשי מעמד היו מתפללין תפלה יתירה בכל יום והיא נקראת מוסף. וביום שיש בו תפלת מוסף לכל העם בכלל תדחה הקריאה באותה תפלה היתירה ובתפלת מנחה ואין קורין אלא בשחרית ובנעילה. ומזו ההלכה יתבאר לך כי אנשי מעמד היו מתפללין תפלת נעילה בכל יום והלכה כבן עזאי: (רמב"ם)



פּרָק ד - מִשְׁנֵה ה

זִמּוֹן עֲצֵי כֹהֲנִים וְהָעָם, תְּשֻׁעָה. בְּאֶחָד בְּנִיסוֹן, בְּנִי אֶרְחָן בֶּן יְהוּדָה **{טו}**. בְּעֶשְׂרִים בְּתַמּוּז **{טז}**, בְּנִי דָוִד בֶּן יְהוּדָה. בְּחֹמְשָׁה בָּאָב, בְּנִי פְרַעֲשׁ בֶּן יְהוּדָה. בְּשִׁבְעָה בּוֹ, בְּנִי יוֹנָדָב בֶּן רָכָב. בְּעֶשְׂרֵה בּוֹ, בְּנִי סִנְאָה בֶּן בְּנִימִין. בְּחֹמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ, בְּנִי

זָתוּא בֶן יְהוּדָה, וְעַמָּהֶם כְּהֹנִים וְלוֹיִם וְכָל מִי שִׁטְעָה בְּשִׁבְטוֹ, וּבְנֵי גּוֹנְבֵי עָלַי בְּנֵי [יז] קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת. בְּעִשְׂרִים בּוֹ, בְּנֵי פַחַת מוֹאֵב בֶּן יְהוּדָה. בְּעִשְׂרִים בְּאֶלּוּל, בְּנֵי עֲדִין בֶּן יְהוּדָה. בְּאַחַד בְּטִבַּת שָׁבוּ בְנֵי פְרַעֲשׁ שְׁנֵיָה [יח]. בְּאַחַד בְּטִבַּת לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד, שֶׁהָיָה בּוֹ הַלֵּל וְקִרְבָּן מוֹסָף וְקִרְבָּן עֲצִים :

ר"ע מברטנורה זְמַן עֲצֵי הַכְּהֹנִים וְהָעַם. כְּשֶׁעָלוּ בְנֵי הַגּוֹלָה לֹא מָצְאוּ עֲצִים בְּלִשְׁכָּה, וְעָמְדוּ אֵלָיו וְהִתְנַדְּבוּ מִשְׁלָהֶם, וְהִתְנוּ נְבִיאִים שְׂבִינֵיהֶם שֶׁאֶפְלוּ לְשִׁכָּה מְלָאָה עֲצִים יְהִיוּ אֵלָיו מִתְנַדְּבִים מִשְׁלָהֶם. וּבַיּוֹם שֶׁמְבִיאִים הָעֲצִים מְבִיאִים עִמָּהֶם קִרְבָּן נִדְבָה, וְעוֹשִׂים אוֹתוֹ הַיּוֹם יוֹם טוֹב, וְכֵן כְּתוּב בְּסֵפֶר עֲזָרָא (נְחֻמָּיָה ו') וְהַגּוֹרְלוֹת הִפְלִנוּ עַל קִרְבָּן הָעֲצִים וְגוֹי לְהִבְיֵא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ בְּעֵתִים מְזֻמָּנִים לְשָׁנָה : **וְכָל מִי שִׁטְעָה בְּשִׁבְטוֹ**. וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ עִם מִי יֵלֵךְ, יֵלֵךְ עִם בְּנֵי זָתוּא : **וּבְנֵי גּוֹנְבֵי עָלַי**. מִפְּרֵשׁ בְּגִמְרָא שֶׁפִּעַם אַחַת גָּזְרוּ הָאוֹיְבִים שְׂמֵד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יָבִיאוּ בְּכוֹרִים לְמִקְדָּשׁ וְהוֹשִׁיבוּ שׁוֹמְרִים בְּדַרְכֵי עַל כֶּךָ, וְעָמְדוּ אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר וְהִבִּיאוּ סֵלִי בְּכוֹרִים וְחִפּוֹ אוֹתָם בְּקְצִיעוֹת, דְּהִינּוּ תְּאֲנִים יְבִשִׁים, וְנוֹשְׂאִים עַל כְּתָפָם עָלַי, הוּא עֵץ גָּדוֹל עָשׂוּי כְּעֵין בּוֹכֵנָא שְׁכוֹתְשִׁים בּוֹ הַדִּיקָא, וְהָיוּ רְגִילִין לְכַתֵּשׁ בּוֹ הַקְּצִיעוֹת לַעֲשׂוֹת מֵהֶם עֲגוּלֵי דְבִלָּה, וְכִשְׁהָיוּ פּוֹגְעִים בְּשׁוֹמְרִים אוֹמְרִים לָהֶם אָנוּ הוֹלְכִים לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי עֲגוּלֵי דְבִלָּה בְּמִכְתָּשֶׁת שֶׁלְּפָנֵינוּ בְּעָלַי זֶה שֶׁעַל כְּתָפֵינוּ, וְכֶךָ הָיוּ מְבִיאִין בְּכוֹרִים לִירוּשָׁלַיִם. וְעַל שֵׁם כֶּךָ נִקְרָאוּ בְּנֵי גּוֹנְבֵי עָלַי, כְּלוֹמַר גּוֹנְבֵי לֵב הַשׁוֹמְרִים בְּעָלַי שֶׁעַל כְּתָפָם, וּבְנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת עַל שֵׁם שְׁחוֹתְכִין עֲגוּלֵי הַדְּבִלָּה בְּמִקְצוֹעוֹת. וְאֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הַכְּשָׂרִים עֲצָמוֹן עָמְדוּ פֶּעַם אַחֲרַת שֶׁגָּזְרוּ שְׂמֵד שֶׁלֹּא לְהִבְיֵא עֲצִים לְמַעְרְכָה, וְתִקְנוּ סוּלָמוֹת וְהָיוּ אוֹמְרִים לְשׁוֹמְרִים לְטַל שְׁנֵי גּוֹזְלוֹת מִשׁוֹבֵד זֶה שֶׁלְּפָנֵינוּ בְּסוּלָם זֶה שֶׁעַל כְּתָפֵינוּ אָנוּ הוֹלְכִים, וְעַל שֵׁם כֶּךָ נִקְרָאוּ בְּנֵי סְלָמַי הַנְּתוּצָתִי, שֶׁהָיוּ נוֹתְצִים הַסּוּלָמוֹת אַחַר שֶׁעָבְרוּ מִן הַשׁוֹמְרִים, וּמְבִיאִין מֵהֶן עֲצִים לְמַעְרְכָה. וְכָל אֵלּוּ מְבִיאִין עֲצִים עִם בְּנֵי זָתוּא : **שָׁבוּ בְנֵי פְרַעֲשׁ שְׁנֵיָה**. שֶׁלְּאַחַר שֶׁסִּימוּ מְטִילִין פִּיטוֹת אֵיזָה בְּאַחֲרוֹנָה, כְּדַכְתִּיב וְהַגּוֹרְלוֹת הִפְלִנוּ עַל קִרְבָּן הָעֲצִים : **שֶׁהָיָה בּוֹ הַלֵּל**. לְפִי שֶׁאַחַד בְּטִבַּת חָל בְּחִנְכָה לְעוֹלָם, וּבְחִנְכָה גּוֹמְרִים אֶת הַהֵלֶל. אֲבָל הַלֵּל דְּרָאשׁ חֲדָשׁ שְׂאִין קְרִיאַת הַהֵלֶל בּוֹ אֶלָּא מִנְהַג בְּעֵלְמָא, לֹא דְחֵי מַעֲמָד. וּמֵהָאִי טַעְמָא לֹא חָשִׁיב רָאשׁ חֲדָשׁ נִיסָן דְּאִית בֵּיה נְמִי הַלֵּל וְקִרְבָּן מוֹסָף וְקִרְבָּן עֲצִים : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [טו] **בן יהודה**. פְּרוּשׁ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה, וְכֵן בֶּן בְּנִימִין, כִּי אֵלּוּ הַשְּׁנֵי שְׁבִטִים הִגְלוּ לְבָבֶל, וְהֵם שֶׁעָלוּ : [טז] **בתמוז**. לְפִי שֶׁאוֹתוֹן שֶׁהִתְנַדְּבוּ בְּאַחַד

בְּנִיסָן סָפְקוּ עַד כִּי בְּתַמוּז. רַשִׁי: {יז} בְּנֵי כו'. דְּבִקְצִיעוֹת בְּלֶבֶד לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְהִנָּצֵל מֵהַשּׁוֹמְרִים. שֶׁהֲרֹחֲקִים הֵבִיאוּ גְרוּגְרוֹת וְצִמּוּקִים לְבַכּוֹרִים: {יח} שְׁנֵי. נִרְאָה שֶׁהָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהֵבִיאוּ בְּכִי בְּאֵלּוּל לֹא הִסְפִּיקוּ אֶלָּא עַד אֶחָד בְּטַבַּת, וְלֹא נִמְצְאוּ מִי שֶׁהִתְנַדְּבוּ, וְהִטִּילוּ גוֹרְלוֹת. וְהִנֵּה אֵין אֶחָד מֵהַמְּבִיָּאִים שֶׁהֵבִיֵּא רַק לְשְׁנֵי יָמִים כִּי אִם בְּנֵי פְרַעֲשׁ, וְעַכְשָׁיו שֶׁעָלָה הַגּוֹרֵל לָהֶם הֵבִיאוּ לְשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים: (עֵיקָר תו"ט).

רמב"ם זמן עצי כהנים והעם תשעה באחד בניסן כו': תדע כי אחד בטבת מכלל ימי חנוכה ולפיכך הוא יום הלל לא מפני שהוא ר"ח דהלל בראש חדש אינו חיוב לא ליחיד ולא לצבור לפי שהוא מנהג ועל הצבור לקרותו בדילוג ויחיד לא יתחיל ואם התחיל גומרו ואם היה יום ר"ח יום הלל לא היה באחד בניסן מעמד ועיקר קרבן העצים הזה כי המשפחות המנויות היו קובעות להם לכל משפחה ומשפחה יום ידוע להביא להם עצים לאש המערכה באלו הזמנים הידועים וביום שהיה יומם הידוע היו מקריבין קרבנות נדבה וזהו קרבן העצים והעתים המזומנים הכתובים בעזרא (נחמיה ו): (רמב"ם)



פרק ד - משנה ו

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֲרָעוּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמוּז וְחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁעָה בָּאָב. בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוֹחֹת, וּבָטַל הַתְּמִיד {כ}, וְהִבְקָעָה הָעִיר {כא}, וְשָׂרַף אֶפּוֹסְטָמוֹס אֶת הַתּוֹרָה {כב}, וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בְּהִיכָל. בְּתִשְׁעָה בָּאָב נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא {כג} יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ, וְחָרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה {כד} וּבְשִׁנְיָה {כה}, וְנִלְכְּדָה בֵּיתָר {כו}, וְנִחְרְשָׁה הָעִיר {כז}. מִשְׁנַכְנֵס אָב, מִמַּעֲטִין בְּשִׁמְחָה:

ר"ע מברטנורה **בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחֹת.** שְׁהָרִי בְּשֵׁשִׁי בְּסִיּוֹן נִתְּנוּ עֲשָׂרֵת הַדְּבָרוֹת, וּבְשִׁבְעֵי בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה לְקַבֵּל אֶת שְׁאֵר הַתּוֹרָה, וְשָׁהָה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם **[יט]**, נִמְצְאוּ כָּלִים בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז, וְכִשְׁיָרֵד שֶׁבַר אֶת הַלּוּחֹת: **וּבִטַל הַתְּמִיד.** שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם כְּבָשִׂים לְהַקְרִיב, שֶׁבָּאָה הָעִיר בְּמַצוֹר: **וְהַעֲמִיד צֶלֶם בְּהִיכָל.** פְּלִיגֵי בְּהַ אֲמוֹרָאֵי בִירוּשָׁלַיִם, חֵד אָמַר צֶלֶם שֶׁל מְנַשֶּׁה, וּבְבֵית רֵאשׁוֹן מִיָּרִי. וְחֵד אָמַר צֶלֶם שֶׁל אֶפּוֹסְטָמוֹס שֶׁהָיָה מְשָׁרֵי הַיּוֹנִים, וּבְבֵית שְׁנֵי הָיָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יט] כ"ד דְּסִיּוֹן וְט"ז דְּתַמּוּז מְלוּ לָהּ אַרְבָּעִים, בִּי"ז נְחִית. בְּמָרָא: **[כ]** **וּבִטַל הַתְּמִיד.** בְּגִמְרָא, שֶׁכָּף קִבְּלָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ: **[כא]** **וְהִבְקָעָה הָעִיר.** פִּרְשׁ בְּגִמְרָא בְּשִׁנְיָה, דְּבָרָא שׁוֹנָה כְּתִיב בִּירְמִיָּה **[נב]** בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ וְגוֹי וְתִבְקַע הָעִיר: **[כב]** **הַתּוֹרָה.** כָּף קִבְּלָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ: **[כג]** **שֶׁלֹּא כו'.** בְּגִמְרָא לְמַדּוּהוּ מִקְרָאֵי: **[כד]** **בְּרָאשׁוֹנָה.** בְּגִמְרָא דִּיק מִקְרָאֵי דְבָזֵי נִכְנְסוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים לְהִיכָל, וְקִלְקְלוּ בּוֹ בְּזֵי וּבְחֵי, וּבְטֵי סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה הִצִּיתוּ בּוֹ אֶת הָאוּר, וְהָיָה דוֹלֵק וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם (הַעֲשִׂירִי) כְּלוּ: **[כה]** **וּבְשִׁנְיָה.** דְּתַנְיָא מְגִלְגָּלִים זְכוֹת לְיוֹם זָכָאֵי וְחוֹבָה לְיוֹם חֵיב: **[כו]** **בֵּיתֵר.** עִיר גְּדוֹלָה וְהָיָה בָּהּ אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל כּו' וְנִהְרְגוּ כָּלֶם, וְהִיְתָה צָרָה גְּדוֹלָה כְּמוֹ חֲרָבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הַרְמַבַּ"ם: **[כז]** **וְנִחְרְשָׁה הָעִיר.** כְּדַכְתִּיב **[ירמיה כז]** צִיּוֹן שְׂדֵה תַחְרֹשׁ, שֶׁנִּחְרְשָׁה כָּלָה וְנִעֲשִׂית כְּשֵׂדֵה חְרוּשָׁה. רַשִׁ"י: (עיקר תוי"ט).



פּוּק - ד - מִשְׁנָה ז

שֶׁבֶת שְׁחָל תַּשְׁעָה בְּאָב לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ, אָסוּר מְלַסְפֵּר וּמְלַכְבֵּס **[כח]**, וּבְחֻמֵּי שֵׁשִׁי מִתְרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשֶּׁבֶת. עָרַב תַּשְׁעָה בְּאָב לֹא יֵאָכֵל אָדָם שְׁנֵי תְּבַשְׂלִין, לֹא יֵאָכֵל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, יִשְׁנָה. רַבִּי יְהוּדָה מְחִיב בְּכַפֵּית הַמָּטָה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֻכְמַיִם:

ר"ע מברטנורה **שַׁבַּת שְׁחַל תַּשְׁעָה בְּאָב.** שְׁבוּעַ שְׁחַל תַּשְׁעָה בְּאָב לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ: **אָסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס.** כָּל אוֹתוֹ שְׁבוּעַ עַד שְׁיַעֲבֹר הַתַּעֲנִיּוֹת: **וּבְחֻמֵּי שֵׁי מִתָּרִים.** כְּשֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁים עַל פִּי הָרֵאֵיָה וְחַל תַּשְׁעָה בְּאָב לְהִיּוֹת בְּעֶרְבַ שַׁבַּת, מִתָּרִים לְכַבֵּס בְּחֻמֵּי שֵׁי הַתַּעֲנִיּוֹת מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבַּת: **שְׁנֵי תַבְשִׁילִין.** אֵין אָסוּר מִשּׁוּם שְׁנֵי תַבְשִׁילִין אֶלֶּא דְבַר שְׁאִינוּ נֹאֲכַל כְּמוֹת שֶׁהוּא חַי, אֲבָל דְבַר הַנֶּאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא חַי כְּגוֹן חֶלֶב וּגְבִינָה וְקֻטְנִיּוֹת בְּזִמּוֹן שֶׁהֵיא לְחָה, אֶף עַל פִּי שְׁבִשְׁלָן אֵין בְּהוֹן מִשּׁוּם שְׁנֵי תַבְשִׁילִין: **וְלֹא יֹאכַל בֶּשֶׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן.** הֵנִי מִילֵי לְאַחַר חֲצֵי הַיּוֹם, וּבִסְעֻדָּה הַמִּפְסָקֶת שְׁאִין דְּעֵתוֹ לֶאֱכֹל אַחֲרֶיהָ סְעֻדַת קִבְעָה. אֲבָל קִדְּם חֲצֵי הַיּוֹם אֶפְלוּ בִּסְעֻדָּה הַמִּפְסָקֶת, אוֹ בִּסְעֻדָּה שְׁאִינָה מִפְסָקֶת אֶפְלוּ לְאַחַר חֲצֵי הַיּוֹם, שְׁרֵי לֶאֱכֹל שְׁנֵי תַבְשִׁילִין, וּבִבְשָׂר וַיַּיִן: **רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר יִשְׁנָה.** אִם הָיָה רְגִיל בְּשְׁנֵי תַבְשִׁילִין אוֹכֵל תַּבְשִׁיל אֶחָד. הָיָה רְגִיל בְּשְׁנֵי כוֹסוֹת שֶׁל יַיִן שׁוֹתָה כּוֹס אֶחָד. וְאֵין הַלְכָה כְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: **בְּכַפִּית הַמָּטָה.** שְׁכוּפָה הַמָּטָה עַל פְּנֵיהָ וְלֹא יִשְׁכַּב עָלֶיהָ אֶלֶּא בְּקֶרֶקַע. וְאֵין הַלְכָה כְּרַבֵּי יְהוּדָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כח}** **ומלכבס.** אֶפְלוּ לְכַבֵּס וּלְהַנִּיחַ כְּדֵי שְׁיִלְבֹּשׁ לְאַחַר זְמַן אָסוּר. גַּמְרָא. וּפְרַשׁ רַש"י מִשּׁוּם דְּנִרְאָה כְּמִסִּיחַ דְּעֵתוֹ שְׁעוֹסֵק בְּכַבּוּס בְּגָדִים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **חמשה דברים אירעו את אבותינו בי"ז בתמוז וכו':** זֶה הַדִּין הוּא בְּשְׁנֵי תַנָּאִים הָאֶחָד שֶׁתְּהִיָּה סְעוּדָה הַמִּפְסִיק בַּהּ וְהַשְּׁנִי שֶׁתְּהִיָּה אוֹתָהּ הָאֲכִילָה אַחַר חֲצֵי הַיּוֹם אֲבָל אִם אֲכַל קוֹדֵם חֲצוֹת סְעוּדָה הַמִּפְסִיק אוֹ אַחַר חֲצוֹת וּדְעֵתוֹ לֹאֲכוֹל פֶּעַם אַחֲרַת מוֹתֵר לוֹ לֹאֲכוֹל בֶּשֶׂר וּלְשִׁתּוֹת יַיִן וּמֵאֵמֵר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאֵמֵר יִשְׁנָה רוּצָה לוֹמֵר שִׁישְׁנָה מִנְהַגוֹ לַגְּרוּעַ כְּלוֹמֵר שִׁיגְרַע מִרְבוּי הַמֵּאֲכָל וְהַמְשַׁקֵּין וְאֵין הַלְכָה כְּר' יְהוּדָה. וְאֵמֵרוּ בְּחֻמֵּי שֵׁי מוֹתְרִין הוּא מֵאֵמֵר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאֵמֵר כֹּל הַשַּׁבַּת אָסוּר וְאֵפְי' לְאַחַר הַתַּעֲנִיּוֹת וְאֵין הַלְכָה. וּמִמָּה שֶׁאֵתָּה חַיִּיב לְדַעַת כִּי כֹל הַמְצוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּאֲבָל נוֹהֲגוֹת בִּט' בְּאֲב וְעוֹד יִתְבָּאֵרוּ הַלְכוֹת אֲבָל בְּמִקּוֹמָן וְדִין תַּעֲנִיּוֹתוֹ כַּדִּין תַּעֲנִיּוֹת צוּם כְּפוּר רוּצָה לוֹמֵר שֶׁאָסוּר בְּרַחֲצָה וּבִסִּיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדַּל וּבִתְשִׁמִּישׁ הַמָּטָה וּמוֹסִיפִין מַחוּל עַל הַקֹּדֶשׁ וְעִשִּׂית מִלֵּאכָה בּוֹ מִגּוֹנָה מֵאֵד: (רמב"ם)



אָמַר רַבּוֹן שְׁמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לֹא הָיוּ יָמַי
טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בָּאָב וּכְיוֹם
הַכַּפּוּרִים, שֶׁבָּהֶן בָּנוּת יְרוּשָׁלַיִם יּוֹצְאוֹת בְּכָלִי
לָבוֹן שְׂאוּלִיּוֹן, שֶׁלֹּא לְבִישׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ. כָּל
הַכֵּלִים טְעוּנִין טְבִילָה. וּבָנוּת יְרוּשָׁלַיִם יּוֹצְאוֹת
וְחוֹלוֹת בְּכַרְמִים. וּמָה הָיוּ אוֹמְרוֹת, בַּחּוֹר, שָׂא
נָא **{לג}** עֵינֶיךָ וּרְאֵה, מָה אֶתָּה בּוֹרֵר לָךְ. אֵל תִּתֵּן
עֵינֶיךָ בְּנוֹי, תֵּן עֵינֶיךָ בַּמִּשְׁפָּחָה. שֶׁקָּר הַחוֹן וְהַבֵּל
הַלִּפִּי, אֲשֶׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל **{לד}** (משלי לא).
וְאוֹמַר, תָּנוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ, וַיִּהְלֹוהָ בְּשַׁעֲרֵים
מַעֲשִׂיהָ. וְכֵן הוּא אוֹמַר, צְאִינָה **{לה}** וּרְאִינָה
בָּנוּת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בַּעֲטָרָה שְׁעֵטָרָה לוֹ
אָמוּ בְיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמֻחַת לְבוֹ **{לו}** (שיר השירים ג).
בְיוֹם חֲתֻנָּתוֹ, זֶה מִתֵּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שְׁמֻחַת
לְבוֹ, זֶה בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂיַבְנָה בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. אָמֵן :

ר"ע מברטנורה כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בָּאָב. שָׁבוּ כְּלוּ מִתֵּי מִדְּבַר בְּשַׁנַּת הָאָרְבָּעִים
{כט}. וְבוֹ נִתְבַטְּלוּ אוֹתוֹן הַשּׁוֹמְרִים שֶׁהוֹשִׁיב יָרְבֵּעַס בֶּן נְבִט שֶׁהָיוּ מוֹנְעִים
אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לָרָגֶל. וְבוֹ נִתְנוּ הַרוּגֵי בֵּיתֵר לְקַבּוּרָה. וְבוֹ הָיוּ
פוֹסְקִים מִלְּכָרֵת עֲצִים **{ל}**, לְמַעַרְכָּה, לְפִי שְׁמֵאֵז תֵּשׁ כַּחַה שֶׁל חֲמָה, שְׂאִין
בָּהּ כַּח לִיבֵשׁ הָעֲצִים **{לא}** מִלְּחוּתוֹן : **וְיוֹם הַכַּפּוּרִים**. שָׁבוּ נִתְנוּ לוֹחוֹת
הָאֲחֻרוֹנוֹת **{לב}**, וְהוּא יוֹם מַחִילָה וְסְלִיחָה : **שְׂאוּלִים**. שֶׁכֶּלֶן שׂוֹאֲלִין,
אֲפֹלוּ עֲשִׂירוֹת, שֶׁלֹּא לְבִישׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ : **טְעוּנִים טְבִילָה**. קָדַם
שְׂיַלְבְּשׁוּם, לְפִי שְׂאִין כָּל אַחַת בְּקִיָּאָה בַּחֲבֵרְתָּהּ שְׂמָא נִדָּה הִיתָה : **יוֹצְאוֹת**
וְחוֹלוֹת. כְּמוֹ אֵז תִּשְׁמַח בְּתוֹלָה בְּמַחּוֹל (יִרְמְיָהּ לא) : **בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה**. הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹ : **אָמוּ**. כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל : **זֶה מִתֵּן תּוֹרָה**. בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים שָׁבוּ נִתְנוּ לוֹחוֹת אֲחֻרוֹנוֹת : **זֶה בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ**. שְׁנֵתְחַנֵּד
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים **{לו}** : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כט}** דִּתְנִיָּא כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְּבַר כּוּי הָיוּ מִתִּים
הַרְבֵּה בְּתִשְׁעָה בָּאָב, וּבְשַׁנַּת אַרְבָּעִים לֹא מִת אֶחָד מֵהֶם. תְּמָהוּ וְאָמְרוּ שְׂמָא
טְעִינוּ בַּחֲשָׁבוֹן הַחֲדָשׁ. חֲזָרוּ וְשָׁכְבוּ בְּקַבְרֵיהוֹן [בְּלִילוֹת] עַד לַיִל חֲמִשָּׁה עָשָׂר. כִּיּוֹן

שָׂרְאוּ שְׁנַת־מִלְאָה הַלְבָנָה בְּחִמְשָׁה עָשָׂר וְלֹא מֵת אֶחָד מֵהֶן, יָדְעוּ שֶׁחֲשֻׁבֹן הַחֹדֶשׁ מִכּוֹן וּכְבָר נִשְׁלְמוּ אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁל גְּזֵרָה. עַד כָּאן. וְהֵם סָבְרוּ שֶׁמִּסְפַּר הָאַרְבָּעִים הַתְּחִילוּ מִשְׁנַת שְׁלוֹחַ הַמְּרַגְלִים, אָבֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַתְּחִיל הַחֲשֻׁבֹן מִזְמַן יְצִיאַתְּם מִמִּצְרַיִם: **[ל]** וְכִיּוֹן שֶׁנִּגְמַרְתָּ מִלְּאֲכַת ה' עֲשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. וְכֵן מְצִינוּ בְּחֲנוּךְ בֵּית רֵאשׁוֹן: **[לא]** וְחִישִׁינָן שֶׁיִּגְדְּלוּ תוֹלְעִים בְּעֵצִים, וְכֵל עֵץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תוֹלַעַת פְּסוּל לְמַעַרְכָּה: **[לב]** שֶׁבִשְׂבָעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז שֶׁבַר הַלוּחֹת, וּבִי"ח טַחֵן הָעֵגֶל וְחִזֵּר וְעָלָה, וְאַרְבָּעִים יוֹם הַתְּנַפֵּל, וְעוֹד אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁבָּהֶן קִבֵּל לוּחֹת אַחֲרוֹנוֹת. חָשׁוּב שְׁנַיִם עָשָׂר דְּתַמּוּז דְּהוּהוּ חֶסֶר, וְשְׁלֹשִׁים דָּאָב, וְעֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה דְּאֵלוּל, וְתִשְׁעָה דְּתִשְׂרִי, הָרִי שְׁמוֹנִים יוֹם כּו'. וּבִקָּר יוֹם הַכְּפוּרִים יָרַד, שֶׁהוּא י' בְּתִשְׂרִי. רִש"י: **[לג]** שָׂא כו'. הַיְפִיפּוּיֹת הֵיוּ אוֹמְרוֹת כָּד, שֶׁאִין הָאֵשָׁה אֶלָּא לְיוֹפִי. הַמִּיּוֹחֶסוֹת שֶׁלֹּא הֵיוּ נוֹשְׂאוֹת חֵן בְּעֵינֵי רוֹאֵיהֶן אוֹמְרוֹת אֵל תִּתֵּן כּו' שֶׁאִין אֵשָׁה אֶלָּא לְבָנִים, וּכְשִׁיִּהְיוּ בְּנֵיךָ מִיּוֹחֶסִים הַכֵּל קוֹפְצִים אַחֲרֵיהֶם, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֻבוֹת. בְּגִמְרָא: **[לד]** יִרְאֵת כו'. שְׁמֹן הַסֶּתֶם הַמִּיּוֹחֶסוֹת הֵן יְרֵאוֹת ה', שֶׁעָקַר יַחֲסוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁאִין בָּהֶן פְּסוּל מִמְזוֹרוֹת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. אִי נִמְי מִיּוֹחֶסוֹת דְּהִכָּא אֲנָשִׁי חֵיל יְרֵאֵי ה': **[לה]** צְאִינָה. מִשְׁמַע שִׁיּוֹצֵאוֹת וְחוֹלוֹת. הַר"ן: **[לו]** כְּלוּמַר שְׁגַם יוֹם הַכְּפוּרִים הָיָה בְּתוֹךְ הַחֲנוּךְ, כְּדַמוּכַח בְּמִלְכִים [א ח] וַיַּעַשׂ אֶת הַחֵג שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת יָמִים. וּמִפְּרֹשׁ בְּגִמְרָא דְּשְׁבַעַת יָמִים הָיָה הַחֲנוּךְ קוֹדֵם לְשְׁבַעַת יָמֵי הַחֵג, וְנִמְצָא שֶׁז' בְּתִשְׂרִי שָׁהִם שְׁנַיִם יָמִים קִדְּם יוֹם הַכְּפוּרִים הַתְּחִילוּ יָמֵי הַחֲנוּךְ. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עִיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם אמר רשב"ג לא היו י"ט לישראל כט"ו באב ויוה"כ כו': מה שחייב להטביל הכלים כולם מפני שהיו מתערבות זו בזו ובלי ספק היה בכל ההמון נשים בלי טהורות וכמו כן באנשים בלי טהורים: והנשים הנאות והיפות שבהם היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך שאין אשה אלא ליופי. והמיוחסות כשלא היו נושאות חן בעיני רואיהן היו אומרות אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה שאין אשה אלא לבנים: ובחרו יום חמשה עשר באב לפי שבו נסתלקה המגפה ממתי מדבר בשנת הארבעים כי המות היתה הרבה בכל ט' באב ובשנה האחרונה נסתלקה והמתינו עד חצי החדש ואז בטחו בנפשם והאמינו בעצמם והרגישו בו רצון הבורא והשבת אפו וסילוק חמתו מהם ולפיכך עשו אותו משם והלאה יום משתה וששון: (רמב"ם)

